

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

letnik 13, številka 44, Predmeja, december 2009

ZIMA NA GORI

Lojzka Bratina

Listje je z burjo spet polko plesalo,
z Gore je ptice na jug že odgnalo,
temni oblaki so skupaj se zbrali,
šale in kape iz omar smo pobrali ...

Z neba so snežinke kot puh priletele,
v visoke zamete so skupaj se dele,
in močijo snežni vrtinci obraz –
na Goro se vrnil spet zimski je čas ...

Narava pod snegom v miru počiva,
ob zimskih radostih vsakdo uživa,
dnevi so kratki in dolge noči,
neskončna belina povsod se blešči ...

knjižna polica

KAKO JE ZAŽIVELA KNJIŽNA POLICA V PROSTORIH DRUŠTVA GORA, NA RUPI

Franc Černigoj

Že skoraj od ustanovitve dalje je med člani Društva Gora tlela misel, da bi imeli na enem kraju na Gori posebno knjižno polico, na kateri bi bile vse knjige (in drugi tiski), katerih avtorji so Gorjani; in tudi knjige, ki so jih avtorji od drugod napisali o Gori; sem bi sodili še časniki, ki izhajajo na Gori; pa diplomske ter seminarske naloge študentov in diplomantov, ki so si izbrali za temo karkoli, povezanega z Goro; in še kaj. In ta misel se je v veliki meri uresničila ob letošnjem dnevu državnosti: Na Rupi, na Predmeji, smo slavnostno odprli knjižno omaro, v kateri se je že ob odprtju znašlo lepo število naslovov 'gorskih' knjig in drugih tiskov.

Seveda nismo pričakovali, da bo že na začetku na enem mestu zbrano večina knjižnega in drugega natisnjene bogastva z Gore in o Gori (vse ne bo nikoli), zato smo v letošnji junijski številki časnika Gora pozvali »vse, ki imate karkoli, kar bi sodilo v to knjižno zbirko, da nam to odstopite, posodite, prodate, podarite ... ali kako drugače omogočite, da bo s svojim plamenčkom duha izmed platnic Knjige zagorelo v skupnem ognju naše Besede ...«. Tako smo zapisali. Takrat smo tudi obljubili, da bomo ob koncu leta objavili, »kdo vse je že tiho občemel na knjižni polici in zadihal s Časom ...«

Nekaj naslovov je za Knjižno polico odstopilo Društvo Gora, ostale pa so (smo) avtorji knjig in uredniki zbornikov ter zbirk podarili.

Objavljamo seznam že 'pridobljenih' knjig, načeloma (ne čisto dosledno) po abecednem redu avtorjev oz urednikov:

AVTOR	NASLOV	ZALOŽBA	LETO IZIDA
Bojan Bizjak	Skrivnost (pesmi)	Samozaložba	1993
Bojan Bizjak	Besedovanja	Aristos	2001
Bojan Bizjak	Jutrice (pesmi)	Društvo Wada	2002
Bojan Bizjak	Veter sanj (pesmi)	KATR	2008
Bojan Bizjak	Hruška	KATR	2008
Bojan Bizjak	Steklovina juter (pesmi)	KATR	2008
Bojan Bizjak	Skala	KATR	2008

Bojan Bizjak	Tkivo časa	KATR	2008
Alojzija Bratina	Na Gori je moje zavetje (pesmi)	Samozaložba	2008
Bojan Bratina	O Gorjanih Zapisi (o književnosti na Gori) od 1974 do 2009	Društvo Gora	2009
Janko Bratina	Dolina in hrib Izbor iz literarnega in strokovnega dela	Goriška Mohorjeva družba	2002
Aldo Černigoj	Večer pri Maticavih	Samozaložba	2002
Aldo Černigoj	Čas ob zori	Samozaložba	2006
Franc Černigoj	Javorov hudič (ljudska prozna besedila)	Kmečki glas	1988
Franc Černigoj	Iz vode dlan (pesmi)	Lipa, Koper	1990
Franc Černigoj – zbral, napisal vezno besedilo in uredil	Nace ima dolge tace (ljudske pesmi in igrice)	Zavod Republike Slovenije za šolstvo	1996
Franc Černigoj	Mož in čemerika Žalostne in vesele z Gore in iz Dežele (anekdote)	Samozaložba	1997
Franc Černigoj	Gora in pesem Antologijski izbor pesmi ob avtorjevi 50-letnici	Branko d.o.o. in založništvo Jutro	1998
Franc Černigoj	Znamenje na Gori	Samozaložba	1999
Lojze Skvarča (Redigiral: F. Černigoj)	V svetlobi zarje	Lovska zveza Slovenije	2005
Urednik: F. Černigoj	Zelene stečine II Dotiki narave	Lovska zveza Slovenije	2002
Narte Velikonja	Ljudje in zanke	Goriška Mohorjeva družba	1991

ZBORNICI

Urednika: Borut Koloini in Andrej Malnič; ljudske pesmi in anekdote o vinu zbral: F. Černigoj	Vipavski izbor Zbornik ob stoletnici Vinarske zadruge Vipava	Agroind Vipava 1894	1994
Več avtorjev ... F. Černigoj (glavni urednik) in uredniški odbor ...	Mati Gora Zbornik o Gori, Gorjankah in Gorjanih, ob 400-letnici naselitve Gore	Društvo Gora	2001
F. Černigoj (glavni urednik) in uredniški odbor ...	Semenje javorovo 1978 – 1998 Izbor iz prvih dvajsetih let Javorovega lista, šolskega glasila Osnovne šole Col	Osnovna šola Col	2002
F. Černigoj (glavni urednik) in uredniški odbor ...	Njena podoba, kot se je izrisala skozi dejstva in spomine 1946 - 1996 (lovski zbornik)	LD Javornik, Črni Vrh nad Idrijo	1996
F. Černigoj (glavni urednik) in uredniški odbor ...	Deset let kasneje 1946, 1996 - 2006 (lovski zbornik)	LD Javornik, Črni Vrh nad Idrijo	2006
F. Černigoj (glavni urednik) in uredniški odbor ...	Svet od Granate do Črnega roba, očetje sinovom, vnukom 1949 – 1999 (lovski zbornik)	LD Col	1999
Glavni in odgovorni urednik: A. Vidmar Gradivo uredil: F. Černigoj	Trnovski gozd njegova divjad in njegovi lovci (lovski zbornik)	LD Trnovski gozd	2001
Urednica: Irena Šinkovec	Bom šel na planince Ob 100-letnici Planinskega društva Ajdovščina, 1903 - 2003	PD Ajdovščina	2003
Uredniški odbor: I. Krivec, M. Janež, J. Žigon, S. Peljhan	Pot skozi gozd 1947 – 1997 Pol stoletja gospodarjenja z gozdovi	Društvo inženirjev in tehnikov gozdarstva Posočja	2003

F. Černigoj (glavni urednik) in uredniški odbor ...	Tod hodimo Vrhovci 1966 – 2006 (lovski zbornik)	LD Vrhe Vrabče	2006
Lucijan Trošt, Mitja Benčina, Jernej Škvarč	Fantje in možje, pojdite domov, boste morali na vojsko! Col z okolico v času 1. svetovne vojne	Društvo Trillek, Col	2008
Uredil: Stanislav Bačar	Njim vsem pripada slava Zbornik 1991	Goriški muzej	2009

ZBRANO DELO

Urednik: Franc Černigoj	Edmund Čibej, zbrani spisi	Društvo Gora	2005
Anton Pegan (Uredil: Franc Černigoj)	Indija Komandija Prozna ljudska besedila, zapisana v 19. st.	ZRC SAZU	2007

VODNIKI PO GORI IN NJENEM NARAVNEM BOGASTVU

Besedilo: Franc Černigoj	Pot po Dolu gor in dol Vodnik po turistično-pohodno- učni poti po Predmeji	Občina Ajdovščina, Razvojna koalicija Vip. doline ROD ter Ministrstvo za kmet., gozd. in prehrano, sektor CRPOV	1999
Elvica Velikonja	Kako jim rečemo pri nas Prispevek k rastlinskemu imenstvu na Gori	Društvo Gora in Osnovna šola Otlica	2004
Damjan Popelar: (Pesmi: F. Černigoj)	Kamnita spirala	Samozaložba	2005
Uredil in besedilo napisal: F. Černigoj s sodelavci; oblikovanje: Silva Karim	Gora nad Deželo Od Čavna tja do Nanosa (mapna zgibanka)	Občina Ajdovščina	2009

ČASNIKI

Gora , časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih	Uredniški odbor	Društvo Gora	1998 - 2009
---	-----------------	--------------	-------------

DIPLOMSKE IN SEMINARSKE NALOGE

Smiljana Krapež	Obravnava ljudskega slovstva v prvem triletju	Diplomsko delo	2009
-----------------	--	----------------	------

LIKOVNA USTVARJALNOST

Rudi Pergar	Barva kot svetloba Retrospektiva	Goriški muzej Grad Kromberk	1999 2000
-------------	--	--------------------------------	--------------

Pripis s pozivom in prošnjo:

Kdor vsaj malo pozna literarno ustvarjanje Gorjanov ter njihovo snovanje na področjih najrazličnejših strok, bo takoj videl, da marsikdo in marsikaj manjka – recimo: dela prvega vidnejšega besednika z Gore – **Narteta Velikonja** (Besede, Višarska polena, Otroci, Amerikanci, Albanska špijonka, V Smrlinju, Pod drobnogledom, Zbiralna leča, 3x88 anekdot, 888 anekdot, Črtice iz družinskega in uradniškega okolja, Njiva, Ljudje, Zanke ...); od starejših manjkajo tudi nekatera dela **Janka Bratina**. Manjkajo avtorji in tiski z 'drugega brega Gore', s colskega in podkrajkega konca (**Ivo Trošt** iz Orešja: Smodin, Pri stricu, Na rakovo nogo, Dobrota in hvaležnost, V srca globini, Moja setev, Pod Robom ... Na polici tudi ni (vseh) del ustvarjalcev in drugih piscev iz današnjega časa: **Bojan Bizjak**, **Franc Černigoj** (od zadnjega manjkajo štiri pesniške zbirke, tudi od Lucijana Bratuša kaligrafsko izpisane **Nerezine** ...). Police čakajo še na naslednje avtorje in publikacije: **Ingrid Kovšca**; **Rino Velikonja**; Zgodbe o **Romanu Velikonju**; knjižice o cerkvah na Gori ... in še marsikaj ter marsikdo. Recimo: **Hubert Močnik** in njegova dragocena knjiga **Trnovska planota** ... Ali pa: **Daniel Rojšek**: **Naravne znamenitosti Posočja**; in: **Bom šel na planince** (Zbornik ob 100-letnici Planinskega društva Ajdovščina). Pa še: **30 let ajdovskega jamarstva**. Morda tudi: **Mirko Kovač**: **Podnebje med Nanosom in Čavnom**. Pa še o oblačilni kulturi Zgornje Vipavske doline in Gore, **Marije Makarovič**. In na koncu še: **France Malešič**: **Spomin in opomin gora** ...

Od časnikov še manjkajo: Colski časnik, Javorov list, Podkrajček, drugi časniki in občasniki iz Gozda, Podkraja, s Cola ...).

Imena in naslovi v 'Pripisu ...' so nesistematično navedeni, kot bi jih kdo nahitro, po nezanesljivem spominu, nametal. Zato ne zamerite (zamerijo), ki niste (niso) navedeni. Ni bilo namerno. Na Knjižni polici na Rupi je prostor rezerviran tudi za vas in za njih ...

narava

VODNA PERUNIKA (*Iris pseudacorus*)

Elvica Velikonja

Ko gre leto h kraju, radi, vsaj sami pri sebi, potegnemo podenj črto. Skozi misli spustimo spomine na dogodke minulega leta – na tiste lepe, manj lepe, vesele in tudi take, zaradi katerih nam je bilo hudo. Samo med lepimi najdem tiste, ki sodijo v mojo rubriko.

Vzorčki na cvetnih listih kažejo žuželkam pot do sladke medicine

Foto: Elvica Velikonja

Rastline.

Letos sem bila prvič v Travnikovi dolini in tako kot še nikoli doživela pravljico o Zlatorogu in njegovem kraljestvu.

Na Mangartu sem prvič v živo občudovala triglavsko neboglasnico, lepo kot ime samo.

V idrijskih grapah sem skupaj z Idrijci preštevala cvetove lepega čevljsca.

18. junija sem dobila v dar en sam samcat cvet vodne perunike.

Da to ni nič takega? Tudi sama sem tako mislila, dokler nisem ugotovila, da je bil rumeni cvet prav zares utrgan pri nas. Saj sem najprej mislila, da so si me malo privoščili. Perunika, ki ima tako rada vodo, da raste v našem suhem gozdu?

Cvet mi je prinesel naš Rajko, ki ga je snel izza Brankotovega klobuka. Branko (Mišo) je lovec in tja na Avško lazno prav gotovo ni šel, da bi rože nabiral. Ampak rumeni pljučki sredi gozda? Tako, mimogrede, si je cvet zataknil za klobuk. Na kraj dogodka sva skupaj z njim že čez nekaj dni šla z Emilom.

Lepo število, kar okrog tristo vrst perunik, raste po različnih rastiščih po vsem svetu, med njimi šest vrst takih, ki rastejo tudi v Sloveniji. Že tam, enkrat v začetku izhajanja našega časopisa, sem prav ponosno pisala o kar treh vrstah perunik, ki rastejo pri nas. Sprehodili smo se po Čavnu in njegovi Mali gori in jih poiskali – sibirsko, ilirsko in travnolistno, tri modrocvetne lepotice. Da pa bom kdaj pisala o edini rumenocvetni peruniki Slovenije kot prebivalki našega gozda? Ne. Na to res nisem pomislila.

Vodna perunika imena »vodna« ne nosi kar tako. Raste ob stoječih in počasi tekočih vodah, med trstičjem, po lokah, travnatih in gozdnih močvirjih po vsej Sloveniji, a najbolj pogosto v nižinskem pasu. Svet, kjer raste v Trnovskem gozdu, je močvirnat, več rastlin raste skupaj, visoke

Perunikin cvet, simbol popolnosti, svobode, življenja
Foto: Elvica Velikonja

pa so več kot meter. Vodne perunike imajo v zemlji močno koreniko, iz katere izraščajo dolgi, črtalasti listi. Zgornji listi pa so krajši in objemajo steblo in cvet.

Vodne perunike v Trnovskem gozdu
Foto: Elvica Velikonja

Njen cvet se rumeno blešči. Če ga pogledamo z vrha, vidimo »zvezdo« - v dva kroga razporejene po tri cvetne liste. Notranji so bolj majhni in pokončni, zunanji pa veliki, razprostrti in navzdol upognjeni. Pri dnu le-teh so, kot bi bile narisane, rjave žile, ki kažejo žuželkam pot do sladkega nektarja. Ko pa cvet pogledamo od strani je, kot bi videli tri cvetove, in od treh strani nam je odprt pogled v ustje cveta. Kaj vse da žuželke ne bi odbrenčale mimo! Ko pa opravijo svoje delo, cvetni listi ovenijo, in tam, kjer je bil prej cvet, je zdaj plod – glavica s polno semeni.

Cvet rumene perunike je botroval tudi nastanku simbola francoskih kraljev. Dolgo je že, odkar je Franciji vladal kralj Louis VII. Po hudem boju se je z vojsko umikal pred premočnim sovražnikom in ostal ujet na obrežju velikega jezera. Ko je že mislil, da so pogubljeni, je opazil, da se jezero tam daleč rumeno blešči. Bile so perunike. Kralju so pokazale pot, saj tam, kjer rastejo, voda ni zelo globoka in kraljeva vojska je bila rešena. Kralj je cvet svoje rešiteljice, kot simbol popolnosti, svetlobe in življenja, postavil v grb in pečat svojega kraljestva.

Od takrat je minilo že tisoč let in morda ni res prav vse, kar sem zapisala. Je pa res, da je Avška lazna novo avtohtono nahajališče vodne perunike. Odkritje njenega domovanja v Trnovskem gozdu je bilo zame lepo in presenetljivo doživetje. »O, tebe pa poznam od doma!«, sem ogovorila svilnato košeničico na Nanosu, avrikelj v Alpah, travnolistno vrčico tam v Apeninih. S peruniko je bilo drugače. Videvala sem jo že v Vipavski dolini, na Ljubljanskem barju, ob Cerkniškem jezeru. »Si čakala name, lepotica moja?« sem jo vprašala, ko sva se srečali tudi doma.

avtorji z gore

OD SKALE DO HRUŠKE S PISATELJEM IN PESNIKOM BOJANOM BIZJAKOM ZAKAWSKYM (ZAKAVSKIM)

Irena Velikonja

Večer z Bojanom Bizjakom in gosti
Foto: Božidar Vidic

Dolgo napovedani literarni pomenek smo izvedli v soboto 26. septembra 2009, v dvorani KS Predmeja. Rahla bojazen, da nas morebiti zaradi drugih številnih prireditev tega dne ne bo ravno veliko, se je razblinila, ko se je dvorana prijetno napolnila z nasmejanimi in besede željnimi poslušalci in gledalci.

Prehod od Bojanove Hruške do Skale je bil kot hruške v poznem poletju – sočen. Tudi prvotni strah voditeljic (Tine in Irene Velikonja), da bova z Bojanom, ki je mojster bistrskih hitrih

govornih domislic, težko brez zadrege držale ustrezen ritem in pokončno držo, je bil povsem neutemeljen. Bojan se je galantno prilagodil situaciji in z občutkom, s primerami brez primere, spomini in z duhovitostjo z odliko preстал vlogo izpraševanca. Obe izpraševalki in obiskovalce pa je pospremil v sproščeno pozitivno vzdušje.

Hruška in Skala kot romana različnih sort govorita s svojo besedo sama zase najbolj prepričljivo ... Zato je priporočljivo, da si deli preberete in iz njih sami potegnete stvari za razmišljanje, analiziranje, stvari za življenje, čaranje ali sanje ...

S pomočjo Tine Velikonja, ki nam je z izvrstno interpretacijo približala posamezne drobce iz obeh knjig, je Bojan tisti večer obe literarni deli razgrnil do te mere, da morda lažje razumemo vzvode za njun nastanek in vlogo Gore kot gibalno tistega, kar je Bojan kot otrok, mladostnik ali odrasel človek na Gori doživel, povzel in razvil v svojo literarno govorico.

Nismo pa samo govorili. Prijeten večer so med sklopi pogovorov popestrile s peto pesmijo pevke pevske skupine DPŽ Predmeja, pod vodstvom Filipa Vidmarja. Kot se literarno-domačijskemu večeru prileže, so ubrano zapele pesmi, katerih vsebina je povezana z Goro in Gorjani.

V zaključnem delu nam je gost pripravil presenečenje. Pet svojih pesmi je prepesnil v narečje. Pred nami so zaživele izpovedi trenutkov, ki jim je ritem narekovala najbolj domača beseda. Na presenečenje so organizatorke večera, članice Društva podeželskih žena Predmeja, odgovorile s presenečenjem, saj je predsednica društva Lojzka Bratina posebej za Bojana in njegov jubilej zložila priložnostno pesem in mu v dar izročila v čipko izpovedano knjigo.

---

z domače knjižne police

HRUŠKA

Bojan Bizjak Zakawsky

1.

Star razhropel avtobus je skakal po slabih notranjskih cestah. Maj je bil in skozi okno se je natekal vonj zelenega gozda. Lepo zarobljene njive so se sušile na soncu; od daleč so bile brazde videti, kot bi bile majhni rjavi valovi. Ljudje so se sklanjali nad motikami in molil prдавno molitev rodovitnosti. Mimobežeči sadovnjaki so bili odeti v bele pajčolane. Bili so polni močnega osladnega vonja, ki je vabil trume čebel.

Cesta se je vijugala iz majhne tesni ob žuboreči srebrnkasti rečici. Zapeljali so se v manjši zaselek. Hiše so se nagnetle okrog cerkve z rdečim šilastim zvonikom, ki je prebadal izmito modrino. Ob nekakšni zasilni avtobusni postaji je stala gostilna, ki se ji je že od daleč videlo, da je napojila mnogo rodov. Sveže prebarvana okna so bile nataknjena na zelene svetlikajoče se okvirje. Vrata so bila stara, trdna, močna, iz prave, trdožive hrastovine, lepo rezljane, z masivno, lesketajočo medeninasto kljuko.

Vse to je z neizmerno začudenostjo gledal Rado, ko je z drugimi primorskimi razgreteži izstopil iz avtobusa in hlastno vdihnil zrak drugačnosti. Pretegoval si je sloke suhe noge in ogledoval vse, kar je drlo vanj. Hiše so bile drugače grajene: hlev posebej, senik posebej, hiša posebej. Pri nas pa vse pod eno streho: seno na podstrešju, hlev spodaj, vse pod eno streho je pomišljal Rado. In koliko sadja raste tukaj, se je počudeval. In koliko vode!? Povsod studenčki. To je raj. Ne pa naša planota, kjer zraste samo malo krompirja in zelja in voda je samo v štirnah, je domislil, vtaknil roki v žep in se sprehodil ob prašnem avtobusu. Ozrl se je na cesto in ugotovil, da je tudi ta drugačna kot doma. Kamenčki so bolj okrogli in gladki.

S konico zanemarjenega ponošenega špičastega čevlja je dregnil v kup grušča, ki se je rahlo razsul čez čevelj. To je rečni prod, je ugotovil. Pri nas pa, hja, pri nas pa moraš najprej večje skale razbiti in potem tolči, da dobiš primeren material za posipanje. Ampak še potem so tisti kamni ostri. Tu pa ta gladkost. Ej, tu bo lahko delo. Nobenega macolanja, se je po tihem veselil. Obrnil se je in pogledal po sovaščanih. Stali so v krogu, kadili, se smejali in se tako otresali trudnosti. Pogledal je očeta, ki je stal malce vstran in se zavzeto pogovarjal s šoferjem. Mimo njega je s čvrstimi koraki prišel sosed Jože, nekaj mlajši od njega, s ceneno cigareto v ustih.

»Kam smo prišli?« ga je vprašal Jože in vsesal dim.

»Lepo je tukaj,« mu je Rado z utrujenim glasom odgovoril Rado. »Vode jim tu ne manjka«

»Res ne. Kamor se obrneš, povsod žubori. In kakšna trava je že, « je rekel Jože, izdihal dim ž in pogledal po valovitih senožetih.

»Ja, ja, tu se pa da živeti,« je pripomnil Rado.

Nekaj časa sta bila kar tiho, zagledana vsak v svojo lepoto.

»A greva v gostilno?« je vprašal Jože. »Za dva deci dam,« je možato navrgel.

»O, ta ni slaba,« se je navdušil Rado. »Oče me ne sme videti, saj veš,« je malce tišje dodal.

»Stopiva okrog avtobusa, pa te ne bo videl,« je Jože šepnil in prebrisano pogledal okrog sebe.

Majhna, premajhna gostilniška okna so dajala pivnici premalo svetlobe. Obstala sta na pragu in si privajala oči na temino. Uvidela sta, da je nekaj sodelavcev že ob točilni mizi in zbadljivo zabavajo rdečelaso in rdečelično natararico, ki jim je natakala belo in skoraj gotovo z vodo zredčeno vino.

»V katerem kraju smo?« je Jože vprašal enega od zgovornežev.

»Cajnarje,« mu je oni odgovoril. »Cajnarje,« je še enkrat in glasneje rekel in odločno pogledal natararico, ki je begljivo pogledala po njih in nazadnje sklonila glavo nad steklenice.

Jože je prikimal, si utrl pot do mize, ugasnil cigareto in naglo sedel. Rado je takoj prisedel in prekrižal noge. Hitro sta dobila naročeno vino. Rado je privzdignil kozarec in ga podržal proti svetlobi. Pogledal je skozi razredčeno rumenino, ki ni imela tiste značilne zlatorumene bleščavosti. Njegova mama je bila doma iz gostilniške hiše in ga je naučila pravilnega pitja. Vcepila mu je spoštljiv odnos do vina. Od nje se je naučil ločevati dobro vino od slabega. Naredil je majhen požirek in povaljal vino po ustih. Zdelo se mu je pitno, a brez pravega, žlahtno ubranega okusa; prazno je bilo, brez duše. Preostanek je spil počasi. Strahoma je pogledoval proti vratom, da se ne bi nepričakovano prikazal oče, ki bi ga spet zmerjal, da rase v pijanca in da ni še dovolj zaslužil, da bi lahko popival po gostilnah.

»Kje bomo pa delali?« ga je z nestrpnim zanimanjem vprašal Jože.

»Žilce, to je naslednja vas. Višje zgoraj je. Še kakšni sedem kilometrov se bomo peljali navzgor,« mu je Rado skrbno pojasnil.

»Ti že veš, ko kar naprej premetavaš knjige in se spoznaš na zemljevide. Ej, škoda te je za kramp, škoda. V šole bi moral!«

»Šole so v Ljubljani. Kdo pa ima denar, da bi se šolal,« je Rado zatrto rekel in povetil glavo.

»Ja, denar, denar,« je Jože pokimal in ga sočutno pogledal. »In koliko kilometrov ceste bomo morali narediti?«

»Kakšnih pet kilometrov, mislim«

»Vse poletje bomo tu.«

»Najbrž.«

»Ga bova še dva deci,« ga je vprašal Jože in zapotegnil obraz v dvom.

»Ne, ne, greva,« je odločno zavrnil Rado.

Jože je prikimal, vstal in šel plačat. Pohitel je za Radom, ki je že odsunil vrata in stopil v toplo bleščavo sonca. Tine, Radov oče, je ravno v tem trenutku hitel proti gostilni po gruščasti stezi. Stopal je nagnjen nekoliko naprej. Zelen klobuk je imel potisnjen daleč nad oči. Obstal je pred Radom. Iz njega sta veli stogotenost in strogost. Čez stisnjene stroge ustnice se je kmalu usul plaz jezljivih besed: »A tam ste, pijanci! Boste že videli, ko vam razdelim lopate in krampe. Vas bo že minilo. Gremo! Spravite se na avtobus. Nismo na izletu. Jože, priženi jih ven! Takoj, gremo!«

Rado je strahoma stal in opazoval očeta, ki se mu je še bolj približal.

»Koliko si ga spil?« ga je oče hladno vprašal.

»Dva deci, samo dva deci. Jože mi je plačal,« je Rado tiho pojasnil. Jezno je pomislil: Madona, vedno ta zasliševanja: Koliko si ga spil? Zakaj si pil? Pa saj imam že štiriindvajset let. In služim svoj denar!

»Da se ga ne boš spet nalil,« je strogo rekel Tine in zadrobil proti avtobusu.

Razposajeni, rdečih lic, z razprtimi preprostimi belimi srajcami so se fantje nagnetli v avtobus, smrdeč po nafti in postanem sopuhu. V motorju je dolgo nekaj klenkalo, potlej se je obrabljeno železje le zganilo. Z glasnim vriščem so pospremili odhod. Zdrdrali so mimo hiš in za seboj pustil svaljlkast steber prahu, ki se je takoj posedel na vrtove, na šipe in na rdeče žareče rože na temnih oknih.

Rado je s poželjivo radovednostjo užival v pokrajini, ki je drsela mimo okna. Čudila ga je rast smrek. Vitke in visoke so zastirale nebo in se odganjale iz temnikavih globeli. Vsa drevesa so imela na sebi nekaj pokončnega in stanovitnega. Primerjal jih je z domačimi, ki jih je burja prisilila k čisto drugačni rasti; smreke so bile bolj gosto ovejene, strnjene in manj pokončne; bukovo drevje pa je imelo skrivenčeno, zverženo vejevje in krošnje niso bile tako mogočne kot tukaj.

Čudil se je tudi številnim majhnim lesenim kapelicam, v katerih je bil na lesenem razpelu opominjajoči Kristus. Duh vojne je komajda pojenjal, a v njem so se prav zdaj, ko je bil zazrt v lene ovinke in lesena znamenja, vzdignile slike iz trpkih dni: spet je videl nemške čelade, sonce na ostrini bajoneta ... Slišal je rezget mitraljeza in sik krogel okrog ušes. Spominjal se je tistih dni, ko je lačen in poneumljen taval po prostranstvih Trnovskega gozda. Videl je lesenega Kristusa, ki je dogoreval v peči na neki kmetiji v cerkljanskih hribih ... Komunizem v brošurah, ki so bile natisnjene v mrzli Rusiji. Ni ga razumel. Marksizem, rdeča zvezda, razredni boj ... Kakšen razredni boj, saj nismo v šoli, da bi se razredi spopadali med seboj. Vedel je samo to, da so ga Italijani poniževali, da je bila Italija velika črna pošast, ki ga je nagnala pod nizke borovce, med skale, pod zvezde, da bi si pristreljal svobodo ...

Ni se mogel sprijazniti z lažjo, da bodo zdaj delavci grofje in lastniki vsega. In potem spet Kristus na velikem orehu na ovinku ... Notranjska. Črni širni gozdovi. Pomlad! Skrivnostne brigade! Tam za hribovjem je Barje, tam je bila črna roka in rdeča roka in okupacija in politične molitve in dol na jug se je šlo v Kočevje ...! Tam čez so bili mitingi in obljube, obljube, obljube ... Vsa božanstva so samo obljube! In mi smo zdaj eno samo veliko, rdeče božanstvo; kot Inki in Maji v tisti knjigi, je pomislil in odpočival oči na zelenju, ki je pokipevalo v dan.

Izza dolgega spotegnjenega ovinka se je prikazal bel cerkveni zvonik, morebiti manj mogočen, kot tisti v dolini, a bil je že na daleč viden, kipeč v nebo. Utrujeno hropenje avtobusa je pojenjalo. Avtobus je zajedal še zadnje metre vzpetine. Zdaj so zagledali že prve hiše, ki so z odprtimi okni čemerno gledale na cesto. Končno so se prizibali na širok bel prostor med šolo, župnijskim uradom, gostilno, trgovino in cerkvijo.

Pred gostilno je stalo nekaj zamišljenih, čokatih možakarjev, ki so radovedno obračali glave in gledali ustavljajoči se avtobus. Zapeljali so se mimo cerkve in se ustavili. V motorju je še nekajkrat klenknilo potem so se fantje razživali. Odprli so vrata in se zrinili na prašna tla. Nekam plaho so se ozirali okrog sebe. Nekakšna negotovost je plala tu zgoraj in gostila tišino. Nekaj fantov je že pogledovalo proti gostilni, ki je že vabila z odprtimi vrati.

Rado je pretegnil zamrle noge. Pogledal je proti zvoniku. Ob njem je rasla razkošatena lipa. Na desni je bila hiša opasana z gradbenim odrom, a delavcev ni bilo videti. Tišina, povsod tišina. Razen tistih možakarjev, nikjer nobenega. Okrog zvonika se je prizibala pogrbljena, v črno odeta starka z majhno motiko v roki. Pošknila je po njih in se hitro izgubila mimo trgovine. Strah, v ljudeh je strah, je pomislil. Vojna jim je ubila mir.

»Hej, Rado, a boš šel k spovedi?« ga je zbudel Francelj, visok, širokopleč, duhovit, umirjeno

razsoden možakar. Že dolgo je delal v njihovi skupini. In kadar je padal dež in so čemeli v kakšni baraki, jih je zabaval s svojimi risbami. Znal je zelo dobro upodobiti obraze, konje, drevesa; za šalo je celo denar prrisoval. Največkrat so ga prosili, da jim nariše gole ženske, ki se kopajo v studencu in v morju.

»Ne,« je odsekano rekel Rado in se obrnil.

»Ja, kaj pa potem tako zavzeto gledaš tisti zvonik?« je smehljaje se rekel Francelj.

»Ah, kar tako. Drugačen je kot pri nas. Tudi hiše so drugačne. Vse je drugače.«

»Seveda je. Druga dežela je to. To je Notranjska. No, kaj boš gledal tisti božji stražni stolp, greva raje v gostilno. Gostilna je tudi cerkev in veliko vernikov ima,« je posmehljivo pribil Francelj.

»Hja, hja, prav imaš,« mu je prikimal Rado.

»No, greva!« je ukazovalno rekel Francelj.

»Ne vem, stari bo zagodrnjal, če me bo videl tam,« je Rado izmrmral.

»O, veš kaj, star si zadosti. On je samo delovodja, jaz pa skupinovodja! Jaz sem odgovoren za vas. Pojdi, pojdi, greva!« je rekel in ga prijel za nadlahet.

Skoraj poldrugo uro so sedeli in vročično besedovali z domačini. Vendarle so dočakali okrajne oblasti in inženirja, ki jim je pojasnil tehnične podrobnosti dela, ki jim je bilo naloženo.

Pozno popoldne so se razdelili v več skupin. Jože, Francelj, Tine, Rado in Franko so bili določeni za gradnjo gozdne ceste v nižje ležeči vasi. Pojasnjeno jim je bilo, da bodo nastanjeni v zadnji hiši v vasi, čisto blizu gradbišča.

Sonce je že šibko posevalo čez gubaste senožeti, ko so opotekavo stopali po slabi, razriti, blatni cesti, vijugasto speljani skozi gozd in čez travišča. Iz temotnega, gosto zraščenelega gozda je vel vonjav hlad.

»Koliko vode,« je rekel Francelj in si spotoma obrisal pot iz zardelega obraza. Za trenutek so se ustavili in poslušali tenko, komaj slišno curljanje studencev, ki so na obeh straneh ceste, v temnih dolinicah, vrezovali struge.

»Koliko je še do tiste hiše?« je vprašal Tine in si snel klobuk. Z robcem si je popivnal potnjava na čelu.

»Še kakšne štiri kilometre bi rekel,« mu je odgovoril Francelj.

---

letnik 1939

SREČANJE GENERACIJE 1939 NA RUPI, 12. SEPTEMBRA 2009

Rino Velikonja

Nekaj utrinkov s srečanja
Foto: Roman Žonta

Zbrana družčina letnika 1939
Foto: Roman Žonta

Sivi Čaven! Ne, le mi smo nekoliko bolj sivi. Čaven je za nas nekaj posebno lepega in svetlega: za tiste, ki živijo na Gori, kot za tiste, ki prihajajo iz drugih krajev v rojstno vas. Ko zagledaš Čaven, je pod njim Gora. Naša Gora! Gora! Kolikokrat je bila izrečena ta čarobna beseda, javno in v naših srcih! Kolikokrat? Odgovora ni, saj se ne da prešteti veličine ljubezni, ki jo gojimo do našega rojstnega kraja.

Srečali smo se v Tihi dolini, na Rupi, 12. septembra, na malo šagro.

Leta 1939 smo zagledali luč sveta. Prelomno leto. Pričela se je druga svetovna vojna. Doživeli smo vojno, požig Predmeje, begunstvo, revščino in lakoto. Smo otroci vojne in uspeha. Vsi smo srečni, da smo uspeli. Naši otroci, zlasti pa vnukinje in vnuki, so tisti, ki širijo besedo: Gora. Imajo lepše otroštvo kot mi, so vzgojeni tako, da bodo imeli Goro radi in se vračali v rojstni kraj starih mam in starih očetov.

Bilo nas je dvajset. Plodno leto. Štirje so nas prehitro zapustili.

Srečali smo se: Joško Černigoj (Cilkin), Ivanka Černigoj (Brusava), Roman Žonta (Vrljukenški), Rino Velikonja (Bevkov), Roman Krapež (Porubanovski), Dragica Rijavec (Porubanovska), Bernard Krapež (Žgonov) in Franc Čibej (Podmajski).

V imenu KS Predmeja nas je pozdravila Karmen Čibej (Sedejeva) in nam podarila nekaj dodatnih kalorij. Roman in Ivanka Bajtarska sta nam pripravila majhen koncert narodnih.

Zahvaljujemo se tudi Zmagi, Silvi in Jolandi za vse storjeno in izrečeno.

Dogovorili smo se, da se bomo še srečali. Zagotovo pa leta 2039.

---

letnik 1959

RODILI SMO SE LETA 1959

Elvica Velikonja

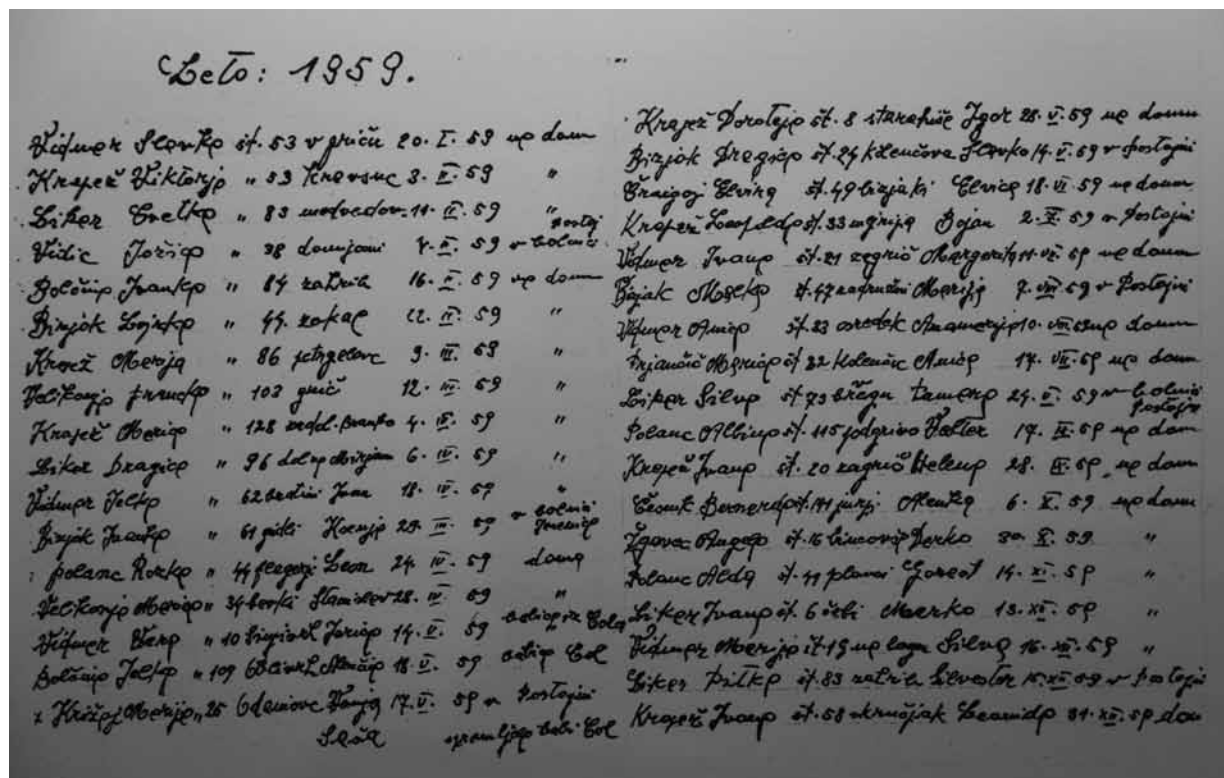
Leto 2009 gre h koncu. Mi pa se v mislih preselimo petdeset let nazaj. Na Gori smo in najbrž je zima. Babica Marica gazi s Predmeje tja proti Otlici, da pomaga pri porodu še zadnje Gorjanke v tem letu. 20. januarja je v svoj zvezek prvič v tistem letu zapisala »Irena«, danes, prav na Silvestrovo, pa bo pod zaporedno številko petintrideset zapisala še: »Leonida«. Kmalu po rojstvu nas je bila večina teh majhnih Gorjančkov zapisanih še enkrat – tokrat v krstno knjigo.

Tako zvezek kot krstno knjigo sva s Hieronimom pregledala, se v mislih sprehodila še od hiše do hiše in na srečanje povabila vse, ki smo bili na Gori rojeni, na Gori živimo ali pa nas je pot življenja popeljala drugam ... Ali pa smo se na Goro priselili.

Na Sinjem Vrhu: Helena Krapež, Jožica Krivec, Silva Vidmar, Alenka Krapež, Jerica Pelicon, Majda Piltaver, Ksenija Peteh, Ivanka Škvarč, Anica Zorko, Elvica Velikonja, Leon Polanc, Hieronim Vidmar, Gorazd Polanc in Jože Velikonja

Foto: Marjan Božič

Tako nas je v svoj zvezek zapisala babica Marica

Dobili smo se v soboto, 17. oktobra. Štirinajst se nas je zbralo v gostilni na Otlici. Prav dosti nas res ni bilo, smo se pa srečanja udeležili »predstavniki vseh kategorij«.

Družini Jerice Sinavske in Anice s Kolenčevca sta se z Goro izselili še prej, kot sta punči začeli hoditi v šolo. Goro sta spoznavali med počitnicami, ki sta jih preživljali pri sorodnikih.

Majda Medveduska, Ksenija z Rone in Gidljeva, Leon Flegarski in Helena Lahuska so šolske klopi še gulili v šolah na Predmeji, Otlici in Kovku, potem pa so jih nadaljnje šolanje, služba, ljubezen ... raztrosili po vsej Sloveniji.

Srečanja se je udeležila tudi Ivanka. Na Goro jo je pripeljal Franc, v Antonovšu sta si ustvarila družino.

Jožica Petrgavska, Alenka Ojstriška, Silva z Grča, Hieronim Taloški, Jože z Griča – Efn, Gorazd Polancov in jaz – Elvica Bizjaška pa smo zastopali tiste, ki nam je Gora bila in ostala edini dom. Iz gostilne smo najprej odšli na pokopališče, da prižgemo svečke in se zamislimo ob grobovih njih, ki jih ni več z nami, po maši pa smo druženje nadaljevali na Sinjem Vrhu. Druženje je bilo prijetno. Spominjali smo se dni, ki smo jih skupaj preživljali kot otroci in najstniki, pripovedovali smo si o družinah, otrocih, službah. Leon nam je večer popestril z vici, Marjanova skrb pa je bila glasba. Malo za ozadje, malo za ples. Naše druženje pa je ves čas spremljal tudi s fotoaparatom. In ta tehnika! Na ekranu računalnika smo se že lahko videli. Ja, prav mladi pa res nismo več. Naj jih kar skrije, je predlagala Senka. Pogledali jih bomo, ko se čez deset let spet srečamo. Takrat nam bodo zagotovo bolj všeč.

na predmeji so ljudje

NA PREDMEJI SO LJUDJE ...

Staša Mrak

GROBNICA

Leto se bliža koncu in prav je, da ob tej priložnosti zapišemo tudi nekaj besed o naši Grobnici in Spominskem parku na Predmeji. Velikokrat gremo mimo in tudi kakšen obiskovalec sledi puščici, ki označuje, kje so pokopani naši junaki, ki so dali svoja življenja za svobodo med 2. svetovno vojno. Marsikje po Sloveniji naletimo na zapuščena in zanemarjena obeležja. Naša pa so že vrsto let lepo vzdrževana, urejena, da so krajanom partizanske Predmeje lahko v ponos.

Veliko dni v letu se hrbti sklanjajo, roke čistijo, kopljejo, sadijo, plejejo in zalivajo gredice. O tem ni (bilo) izrečenih veliko pohval, kajti dejanja govorijo sama zase, brez velikih besed. Že dolga leta skrbijo za grobnico Zdenka in Ivan Žonta - Vrhlučuknška in Miloška ter Sergio Černigoj - Bizjaška.

Vsako pomlad, kmalu ko izgine zadnji sneg, se lotijo temeljitega čiščenja in prekopavanja. Po 1. maju ponavadi mine nevarnost pozebe in slane na Gori, takrat nabavijo sadike cvetja in jih posadijo na pripravljene gredice. Takrat je potrebno še posebej paziti na mlade rastlinice in jih skrbno negovati. Grobnica leži na sončni legi, v Bregu, kjer je tudi plast zemlje tanka in sušna, zato je poleti obilno, pogosto zalivanje nujno. Vsa prejšnja leta so morali vodo voziti od doma (tudi po 200 litrov naenkrat) in jo nositi do Grobnice. Zdaj, pravijo, so zelo zadovoljni, ker jim je lastnik tovarne na Predmeji prijazno omogočil priklop na njegovo vodno omrežje (stroške porabe krije sam), lastniki zemljišč pa so dovolili napeljati vodovod čez svoja zemljišča. Preko celega leta imajo vseeno obilo dela z vzdrževanjem, vse do komemoracije 31. oktobra, ko tam priredimo krajšo slovesnost, v počastitev padlih žrtev ob dnevu mrtvih. Po prvi slani pa se cvetlice posloviijo in očiščene gredice so pripravljene na zimski počitek, ljudje pa tudi.

Pridne roke skrbijo za gredice

Foto: Arhiv Staše Mrak

SPOMINSKI PARK PRI HOTELU

Leži na lepem travniku, poleg Hotela. Postavljen je bil vsem žrtvam vojnega nasilja Predmeje v 2. svetovni vojni. Tudi ta park je že veliko let zgledno vzdrževan. Marsikdo je, vsak po svoje, pripomogel, da ga ni načel zob časa. Med njimi: Albina Polanc - Podgrivska in Bernardka Lahajnar - Podkapliška, ki sta se letos za vedno poslovili; pa še Dora Likar -Kasarniška, Roman Krapež - Porabanovski, Ivo Černe, Viktorija Likar – Likarska. Vodo za zalivanje prispeva sosed

Tudi Spominski park je lepo vzdrževan
Foto: Arhiv Staše Mrak

Jože Krapež - Županov. Organizirano in stalno pa ga zdaj že veliko let vzdržujeta Zlata Velikonja - Podgričerska in Andrina Bratina - Skriparska. Pretekla leta je bila najbolj težavna košnja travnika in takrat so jima včasih priskočili na pomoč tudi moški, nato je tedanji predsednik ZB Predmeja na njun predlog nabavil vrtno kosilnico in odslej je delo lažje. Pred časom so pri spomeniku postavili tudi spominski top in zgradili stojišče za praporščake.

V času mojega pisanja pri spomeniku še vedno žare živo rumene krizanteme in drugo cvetje ter plapolajo plameni sveč, njim v spomin in nam v opomin.

pot po dolu gor in dol

ISKANJE KAPLJIC VODE PO GORI

Dušan Brus

13. septembra je Planinska sekcija Društva Gora organizirala tretji množični pohod POT PO DOLU GOR IN DOL. Letošnji pohod je bil posvečen **vodi**, saj smo domačini dolga desetletja in celo stoletja uporabljali kapnico. Vodovod na Goro so gradile kar štiri države: Avstrija, Italija, Jugoslavija, končno pa smo dobili v naši samostojni državi Sloveniji.

Pa še na nekaj ne smemo pozabiti: letos mineva 10 let od odprtja poti POT PO DOLU GOR IN DOL. 18. junija 1999 smo jo odprli z namenom, da pokažemo popotniku, kako so naše stare mame in stari očetje hodili v Dolino, bodisi po opravkih ali na delo. Hkrati pa smo želeli pokazati tudi lepote, ki nam jih Gora ponuja. Odprtja poti se je udeležil tudi takratni predsednik Slovenije, gospod Milan Kučan.

V lepem nedeljskem jutru smo se začeli zbirati v Športnem parku Tiha Dolina. Ob 9. uri se nas je zbralo že več kot 100. Naše druženje smo pospremili s krajšo proslavo v počastitev poti. Ob tej priložnosti smo k besedi povabili Franca Černigoja, saj je bil eden od pobudnikov oživitve te poti. Je tudi avtor besedila v vodniku k poti, ki je izšel pred desetimi leti, prav tako pa tudi avtor besedila v zbiranki Gora nad Deželo, Od Čavna tja do Nanosa, ki je izšla letos. V njej so opisane

znamenitosti na poti, od Čavna pa vse tja do Hrušice. Zgibanka je namenjena tudi širšemu krogu obiskovalcev in ljubiteljev narave ter promociji Gore kot turistične zanimivosti.

V nadaljevanju programa nam je Lojzka Bratina recitirala pesem iz zbirke, ki jo je izdala pred kratkim, Društvo podeželskih žena s Predmeje pa nas je s pesmijo pospremilo na pot.

Z Rupe smo po gozdni cesti krenili mimo Ledenice, proti nekdanji kurirski postaji P-5, kjer so med 2. svetovno vojno kurirji imeli javko. Nemci so jo med vojno požgali, člani

ZZB Predmeja pa so tu zgradili spominsko obeležje. Nato smo krenili v Hrib, v Kaplce, do prvega studenčka. Kot nam pove že naslov pohoda, smo letos iskali vire vode na Gori. Na tem mestu je bilo pred leti zgrajeno betonsko korito. Z vodo iz korita so se odžejali pastirji in gozdarji, korito pa je služilo tudi za napajanje živine. Danes živine ni več, spomine na nekdanje čase pa je obudil Slavko, ki je povedal, kako so pasli živino in kje je bila postavljena ograda, kjer je čez noč ostala vsa živina, ki ni bila za molžo.

Proti prvemu studenčku v Kaplcah

Foto: Dušan Brus

Kraška jama v Zavelbu skriva drugi studenček

Foto: Anita Kete

Iz Kaplc smo se vzpeli po gozdni jasi, od koder se nam odpre lep razgled po vsej Vipavski dolini in še naprej, vse tja do morja. Od tod nas je pot peljala še do drugega studenčka, v Zavelb. Zavelb je kraška jama, kjer lahko opazujemo lepoto, ki nam jo narava skriva v svojih nedrjih. Ko se spustimo vanjo, nas najprej pričaka naravni 'podhod' (pod velbom), ki vodi v naslednjo jamo, in tam v pravljlični votlinici je skrit pravi biser: naravno korito, v katero s strmih sten mezi voda v nešteti kapljicah. To vodo so pili pastirji in vsi, ki so poznali ta kraj. Zaželeli so si jo tudi ljudje pred smrtjo. Pil jo je tudi Zdravko Štalarski, ki je dostikrat rekel: »Grem po zdravilo v Zavelb!« Med vojno so se v jami domačini skrivali, pred okupatorjem.

Naša naslednja postaja je bila pri Premu, kjer je bila med drugo svetovno vojno 'pokretna' bolnišnica IX. korpusa. Sledil je krajši postanek, nato pa smo šli naprej do domačije, kjer se reče Pri Štali. Na hiši je spominsko obeležje, ki spominja na hude čase, ki so jih domačini doživeli med 2. svetovno vojno. Prav pred to hišo so 11. 10. 1944 nacisti zverinsko umorili nedolžne civilne žrtve. Ustavili smo se tudi Pri Brigiti, kjer je bil med drugo svetovno vojno storjen najhujši zločin na Predmeji. O tem nam je pripovedoval Franc Černigoj. Spominsko obeležje na Brigitni hiši spominja popotnika na nezaslišan zločin redne italijanske vojske nad Brigitino družino.

Ustavili smo se tudi Na Hribu, pri Dušanu Bizjaku. Tu je sledil daljši postanek, saj smo se okrepčali s čajem, ki so ga nam pripravili članice in člani Društva Gora, in si ogledali Dušanovo edinstveno zbirko starih predmetov, predvsem smuči in orožja.

Na poti do tretjega studenčka nas je Elvica Velikonja popeljala skozi delček zgodovine botaničnega raziskovanja v naših krajih. Pripovedovala nam je o Hacquetu, Francozu iz Bretanije, ki je v 2. polovici 18. stoletja kot kirurg delal v Idriji. Svoj prosti čas je med drugim posvečal tudi rastlinstvu in vemo, da je obiskoval tudi naše kraje. Med drugim je zelo zanimiv njegov opis poti iz Idrije na Golak.

»...Odkar hodim po gorah, še nisem naletel na tako nevaren svet, kakršen je ta: njegove kotanje, ki jih domačini imenujejo kotli, so vse leto polne snega. Gore so često še s črnim gozdom pokrite, vendar taki iglavci, četudi je deblo za moža debelo, ne presegajo višine štiri do šestih čevljev. Vse raste pritlikovo, drevo ali pa grm, ležeč s svojimi vejami zleknjen na zemljo, ki je tako vsa zakrita. Gorje onemu, ki si upa na tako gorovje, če dovolj ne pazi in po vsakem koraku prej ne poišče kraja, kamor hoče stopiti, zakaj nenadoma si lahko polomi kosti ali pa za vedno tam obleži. Tu napravlja narava vse drugače za živali in ljudi, kakor pa v švicarskih in tirolskih ledenikih ...«. Za pot je menda potreboval celih dvanajst ur. Pa ni bil kar tako, saj je prehodil mnogo gora in je med drugim drugoprstopnik na Triglav. Na enih svojih poti je Hacquet na Golakih našel doslej še neznanu rastlinstvo in jo poimenoval 'golaška selivka'. Torej se Golaki ponašajo kot rojstni kraj te rastline, mi pa z rastlino, ki nosi ime po naši gori. Elvica nam je povedala, da so naši kraji dali ime še eni rastlini. To je trnovski jeglič, imenovan po našem gozdu.

Med zavzetim poslušanjem smo prišli do studenčka pod Lisnikom v Stumbružu, o njem pa nam je pripovedoval Emil Velikonja. Studenček izvira na več kot 900 metrih nadmorske višine. Zanimivo je, da je njegov izvireček skoraj na vrhu hriba, ki mu pravimo Stumbruž. Do studenčka najlaže pridemo od hišne številke Predmeja 108 (Pod Majem po domače) ali pa po stezi (s Hriba mimo Lohajnarjev in po severozahodnem pobočju Stumbruža), po kateri smo prišli na dan pohoda. Studenček se kmalu po izviru zliva v manjše zajetje. Tu so po pričevanju starejših domačinov zajemali vodo za pitje, pa tudi za napajanje živine. Med italijansko okupacijo naj bi vojaki v Stum-

Pri studenčku pod Lisnikom v Stumbružu

Foto: Dušan Brus

bružu poskušali povečati dotok sveže vode. Tako naj bi v špranjo zabijali železno cev, ki naj bi vodi omogočala lažjo pot na površino. Zgodilo pa se je prav nasprotno. Kot da bi se tudi studenček ustrašil italijanskih vojakov. Voda se je še bolj potuhnila in na površino pronicala globlje v porozni kamnini. Tako so sledi okupacije ostale tudi v Stumbružu in zaradi 'strokovnjakov' Italijanov je tudi studenček manjši.

»Tudi sam se spominjam,« nam je pripovedoval Emil Velikonja, »kako je k studenčku gonil napajat živino Angel Čibej - Podmajski, s katerim sva veliko ur prebila na Stumbružu. Na paši smo včasih počeli marsikaj, se igrali vojne, metali kamenje v daljavo, skakali v višino, metali kopje, zbijali kozo ...* Tam sva kot otroka delala tudi izmere za največjo skakalnico v Sloveniji, bila bi večja od Bloudkove v Planici ... Le kam ni segla otroška domišljija. Eno manjšo (kamnito in z zemljo pokrito) sva

Z Dolskega Maja pa naprej
Foto: Dušan Brus

pa tudi zgradila, na severni strani Stumbruža. Postavila sva jo v hrib nad Zaklančarsko domačijo, tik pod Stumbrovžem in Lazarskim gričem, včasih smo mu rekli tudi Kuševce. Skakalnica stoji še danes, le grmovje in trava sta jo prerasila. Še danes curlja tudi studenček v Stumbružu, le izvireček in kal sta zasuta z listjem in kamenjem, ki ga s stečin proži divjad. Ta tudi edina zdaj uživa vodo iz njega.«

S Stumbruža smo se povzpeli na Dolski Maj, od koder je prečudovit razgled po Vipavski Dolini, čez Kras, vse tja do Jadranskega morja. Čez Orlovco, ki je dobila ime po orlih, ki so tam nekdanje gnezдили, smo prišli do spomenika Materi Gorjanki. Kot zadnji vir vode na Gori smo si ogledali še Kal - Deplo, kot mu pravimo domačini, ki je bil za okoličane izrednega pomena, kot nam pripovedoval Franc Černigoj. Ta voda je služila za kuho, napajanje živine, ob njem pa so gospodinje prale tudi perilo.

Tako je bil naš krog pohoda sklenjen in znova smo se vrnil na Rupo, kjer nas je že čakal topel obrok, ki so ga pripravili članice in člani Društva Gora ter Helena s turistične kmetije Pr Žipani. Ob prijetni glasbi našega domačega »hišnega ansambla« smo se zabavali še v pozno popoldne. Po zaslugi vseh članov in ne-članov Društva je pohod zelo lepo uspel. Prav vsem velja naša zahvala. Iskreno se zahvaljujemo tudi našemu nepogrešljivemu zdravniku Jordanu Polancu, ki nas je spremljal na pohodu in bil pripravljen pomagati ob morebitni nezgodi, vsem pripovedovalcem, ki so z domačo besedo oživili dogajanja na Gori v prejšnjih časih, ter vsem drugim požrtvovalnim posameznikom, ki so pohod organizirali.

Posebej hvaležni smo tudi vsem sponzorjem, ki so nam z denarnimi sredstvi pomagali pri realizaciji pohoda.

po mojih poteh

V DRUŽBI JE LEPŠE, PA ČEPRAV SAM!

Anka Vončina

Je že tako, da se malo stvari zgodi ob pravem času. Jesen ni prišla, kar padla je z neba, in spet:

gobe, uf ....., popolnoma nepripravljena. Vsaj pokukati jih moram in malo obnoviti »bazo podatkov«. Med brskanjem med fotografijami naletim na že pozabljeno, posneto na Gastabili. Saj je bolje, da ne veste, kje je to, ker v nasprotnem primeru bi se nas tam trlo. Črni nevihtni oblaki na desni in zgoraj, trop gamsov na levi pod Ro-

»... Na sredini pa v zlato obarvane košenice s svislimi«

Foto: Anka Vončina

glco; v temnini oblakov beli stražar šebreljenske planote Sv. Ivan, na sredini pa v zlato obarvane košenice s svislimi. O, kakšen dan je to bil, kaj vse bi zamudila, če ne bi šla, čeprav pod dežnikom, z lužo v čevljih. Takoj fotografijo namestim na namizje.

Res ni lepota narave samo v lepem vremenu. Kot prijatelj tudi ona nima samo enega obraza in sprejeti moramo vse. Tudi tisti temnejši so lepi, poučni, bogatijo nas ... le skorajžiti se je treba, biti pripravljen, se z njimi soočiti in jih spoznati. S temi mislimi hitim, da se čim prej odpravim v naše grape, pa čeprav se nad Vojskim temni. V Strugu prve kaplje, Zajcev vrh je v dežju. Saj mogoče bo pa nevihta hitro mimo. Privoščila si bom minutko počitka, na prijateljevem prostorčku. Dihala bom njegov zrak in uživala v duhu njegove prisotnosti. A glej, prehitel me je, on je že tam. Tiho sedem poleg njega.

»Anka, kam?«

»V Belco bi, pa bi malo povedrila.«

Njegov mir se pretaka vame, z ramen mi odpadajo bremena in vse bolj se zavedam, da je to samo moj čas, ki sem si ga zaslužila, ki ga res lahko brez slabe vesti porabim le zase – za naju! Nevihta spira in odnaša še zadnje sence dvoma.

»Sama?«

»Ja.«

Nisem imela energije še za kakršnokoli animacijo in pravzaprav mi je bil ta čas podarjen zadnji trenutek.

»Kam pa v Belco?«

»Kar po strugi od klavž do Hudega polja, saj je steza, kajne?«

»Je, je, hm ..., ja ..., tam sem bil najbolj srečen. Si že šla tam?«

»Ravno tam ne, zato grem.«

»Imaš dovolj časa?«

»Če se kmalu zvedri, da.«

»Ne bi preživel brez tega prostorčka in brez ukradenih uric na lovskih poteh ob Belci in Idriji. Gotovo sem dvajset let svojega službovanja preživel med delom v službi in potmi v Ljubljano. Študij ob napornem in odgovornem delu, izpopolnjevanje v stroki, dogovori, bo, ne bo: nov zdravstveni dom, kakšen bo, ... bo, ne bo zraslo novo stanovanjsko naselje tam na ... bo, ne bo lovška zveza v Idriji, bo, ne bo ... kar naprej odpirajoča se vprašanja, za katera je bilo potrebno sprejeti odločitve. To je odgovornost, ki človeka popolnoma ožame. Zbranost niti za trenutek ni smela popustiti. Kako so bile dragocene urice, ki sem si jih lahko privoščil, popolnoma sam, tam nekje v pečinah, v soncu ali dežju, v snegu ali ledu, mrazu ali vročini, res, brez tega ne bi preživel ...

Tudi sedaj sem rad tam. Najraje pa gor nad Putrihom, med Hudim poljem, bolnico Pavlo, Batom ..., slišim umirjen šepet gozda ... samo oči zaprem.«

Skozi oblak je pokukalo sonce in na vejah so zažareli biseri v deževnih kapljicah.

»Grem!«

»Kar korajžno in srečno!«

In sem šla. Mokre trave ob drobni stezici me božajo do pasu, nič ne de, ne bom dovolila, da bi se shladila in še pred nočjo bom spet suha. Steza je, a višje sem jo izgubila. Nič ne de, v to smer je Hudo polje. Napredujem kar na celo, med mladjem, ki mi ne dovoli naprej, zapanja se mi za nahrbtnik, trga mi obleko s telesa. Nič ne de, bom, moči je dovolj. Ampak v uri sem se pa uštela, ni pet je šest. Nič ne de, ko pridem na cesto, lahko tečem.

Pupki, kako črni in poskočni, najbrž letošnji, in koliko jih je. Z ne preveč praskami se izkopljem iz grmovja in olajšano stopim na cesto.

Kako je pester ta gobji svet, jih bom določila po fotografijah. Ne, ne bom fotografirala, samo pila bom njihovo lepoto in trenutka mi ne bo motila nobena novodobna naprava. Pa vsaj te navadne nedotike bi lahko škljocnila ... Ne, saj si bom zapomnila, kje so, pa le niso tako redke na našem koncu. In te modre črte, diagonale in vertikalne, vzporednice in navzkrižnice, kako vas ljubim, jesenski svišči.

Dolga je ta cesta, je prava? Nič ne de, še imam dovolj časa, da se vrnem po isti poti do noči. Kaj pa če se ne izide? Nič ne de, kdaj imam pa tudi jaz pravico klecniti. Ovinek in razgledišče – Pr batu! Je, prava je ta moja pot, je! Kako veličasten je pogled na pečine nad Putrihovimi klavžami, iz nasprotne strani in zviška, na prostorčke, ki sem jih že prelezla. Meglice se dvigajo iz globočin, jih ovijajo, skrivajo in razkrivajo ... Kako varen domek si si izbral, ti, idrijski jeglič! Le spustim se na Krekovše in zašpilila bom še en zame nov krog. Strah v prsih popušča, vprašanja: bo, ne bo, ni več. Je! Srce vztrepeta v olajšanju in neskončni radosti, v njem je prostora za cel svet. Kaj vse bi zamudila, če se ne bi skorajžila, kljub ...

To je bilo najino zadnje srečanje. Srečko, hvala, bil si z menoj in varno si me vodil. Še bova skupaj na lovskih poteh.

Oktober 2008

varuhi narave

VARUHI GORSKE NARAVE

Elvica Velikonja

Komisija za varstvo gorske narave, ki deluje v okviru Planinske zveze Slovenije, že od leta 2002 izvaja tečaje za varuhe gorske narave. Od takrat je strokovni naziv dobilo 144 udeležencev tečaja. Letošnjega sem se kot predstavnica Društva Gora udeležila tudi jaz, številka moje izkaznice in značke je 139.

Najprej hvala članom komisije, da so me kot »zunanjo« sprejeli medse. Tečaj se namreč izvaja za člane planinskih društev in ta jih običajno na tečaj tudi pošljejo. Tečaj obsega 72 ur, zaključí pa se z izpitom in seminarsko nalogo. Kandidati za varuhe gorske narave se na tečaju seznanijo:

- z zgodovino planinstva, s poudarkom na odnosu do okolja in narave;
- z namenom, nalogami in metodami dela bodočih varuhov;
- z delovanjem okoljskih nevladnih organizacij;
- z geografijo gorskega sveta;
- s splošnimi ekološkimi pojmi;
- z zakonskimi predpisi o varstvu narave v gorah;
- z zavarovanimi območji in naravnimi parki;
- z onesnaževanjem in uničevanjem gorske narave ter vplivi množičnega obiska;
- z rastlinstvom v gorah in zaščitnimi ter ogroženimi rastlinskimi vrstami;
- z elementi metodike dela;
- z živalstvom v gorah in zaščitnimi ter ogroženimi živalskimi vrstami;
- z načrtovanjem, izvedbo in analizo različnih akcij.

Letošnjega, že sedmega tečaja, se je udeležilo 19 tečajnikov iz vse Slovenije. Prvič smo se sešli v začetku aprila, v planinski koči pri Gospodični na Gorjancih; v maju so nas gostili v Planinskem domu na Gospincu (Krvavec); tečaj pa smo zaključili sredi junija, ko smo bivali v Erjavčevi koči na Vršiču. To so bili trije zelo delovni vikendi, predavanja in delo na terenu so se končevala pozno v večer. Tečaj je, kot vse doslej, vodila načelnica komisije za varstvo gorske narave, gospa Rozalija Skobe. Njej gre za-

Letošnja generacija varuhov gorske narave pri spomeniku Gorjanki
Foto: Uroš Vončina

sluga, da je delo potekalo tekoče in da so nam predavali res odlični predavatelji. Za vzdušje pa smo poskrbeli tečajniki sami. Bili smo prijetna družba. Da nam je bilo skupaj lepo, kaže tudi to, da smo se zaključne prireditve udeležili skoraj vsi.

Zaključek prireditve je bil pri nas, na Primorskem. Glavni organizator je bil Dušan Plesničar iz Podkrajja. Razen njega smo se s tega konca Slovenije tečaja udeležile še Anka Vončina iz Idrije, Hermina Čuk iz Podkrajja in jaz. Na tečaj smo se vozili skupaj in tudi pri zaključni prireditvi smo pomagale.

Dobili smo se v Ajdovščini, nato pa se do koč na Javorniku, kjer je prireditev potekala, odpeljali čez Goro. Pri naši »Gorjanki« nas je kot predstavnik Društva Gora pozdravil Emil Velikonja. Predstavil nam je naše kraje skozi zgodovino, jaz pa sem imela lepo priložnost, da se razgovorim o našem pestrem rastju. Še pogled čez rob Planote, na zgornjo Vipavsko dolino, in odpeljali smo se v društvene prostore na Rupih. Ogleдали smo si našo bogato knjižno polico, kjer so zbrana dela avtorjev z Gore. Veseli smo bili darila – knjige *Edmund Čibej, zbrani spisi*.

Na Javorniku so nas s pesmijo razveselili ubrani pevci s Cola, še posebno pa je navdušil sedemletni harmonikar Timotej, Herminin vnuk. Anka nam je na način, kot lahko pove samo nekdo, ki je na kraj čustveno navezan, pripovedovala o Javorniku.

Diplomo smo prejeli iz rok predsednika Planinske zveze Slovenije, gospoda Franca Ekarja. Poudaril je pomen izobraževanja in osveščanja v smeri ohranjanja in varovanja narave, potrebno pa bo uvesti tudi učinkovit trajni nadzorni sistem v gorskem svetu. Vsi se moramo zavedati, da *»bomo dosegli ravnovesje v gorsko-planinski naravi le tako, da bomo izrabljali in izkoriščali gorsko naravo le toliko in tako, da bomo ohranili planinski svet v sonaravnosti in neomadeževan, neokrnjen – za nas in enako za naše naslednje generacije.«*

V koči na Javorniku
Foto: Uroš Vončina

zavedanje in oživljanje korenin

ZAVEDANJE IN OŽIVLJANJE KORENIN

Martina Vidmar

V četrtek, 3. 9. 2009, smo se sorodniki in domačini zbrali na domačiji Vidmar Na Logu - na Kovku, ki spada v župnijo Otlica, in od tam šli peš v gozd, Pod tanovo potjo v Čenčjo dolino, na mesto, kjer sta bili tu leta 1922 in 1923, torej v času, ko je bila Primorska pod Italijo in so naši predniki trpeli pod fašizmom, darovani sv. maši¹. Pri organizaciji teh svetih maš je sodelovalo več duhovnikov: g. Albert Le-

Foto: Oton Naglost

ban iz župnije Šturje, g. Štefan Basoreli, župnik na Otlici. Natalija Žigon je pripovedovala, da je na nedeljo Sv. Trojice, 8.7.1923, pri maši pridigal takratni župnik s Planine pri Ajdovščini. K mašama, ki sta bili na nedeljo, so prišli ljudje od blizu in daleč, o dogodku so poročali takratni časopisi.

Po maši je sledila pogostitev gostov na več domačijah, kajti bilo jih je veliko. Obstaja tudi spominska skupinska fotografija. Torej lahko rečemo, da je šlo za pravo zborovanje. Pokojni gospodar Franc Vidmar je ob spodbudi takratnega župnika g. Janka Kosmača, po načrtih arhitekta Vladimirja Slamiča iz Ajdovščine, v spomin na ti dve

Foto: Oton Naglost

¹ Primerjaj: F. Černigoj: Znamenje na Gori, od str. 162 do 164; Ajdovščina, 1999

sveti maši, l. 1989 na tem mestu postavil kamniti oltar. Sedanji gospodar Hieronim Vidmar pa je ob 20-letnici letos svetišče obnovil. Oltarni križ je obnovil zidar Mitja Šen, nasproti oltarja pa na novo stoji leseni kip Matere Božje z Jezusom, ki ga je izdelal rezbar Oton Naglost iz Vipave. Maševala sta g. Bogdan Vidmar, katerega predniki izhajajo od tod, in starosta primorskih duhovnikov, g. Branko Rudež, ki sta tudi blagoslovila kip Matere Božje in obnovljeni križ, ki je napravljen kot mozaik iz različnih kamnov.

G. Bogdan je v pridigi poudaril pomen pove-zave med vero in razumom, na kar nas opo-zarja sedanji papež Benedikt XVI, prav tako je to poudarjal tudi njegov predhodnik Janez Pavel II. Poudaril je, da so se naši predniki znali tudi v času fašistične okupacije med seboj povezovati in ohranjati svojo narodno pripadnost in jezik.

»Kako za ohranitev slovenskega jezika in za preživetje naroda skrbimo danes? Goto-vo tudi s tem, da se zavedamo svoje zgodo-vine in se vedno znova zbiramo na »svetih krajih«, tudi v cerkvi v naravi, sredi gozda, kjer so stene cerkve drevesa, strop nebo, tlak travnata jasa, oltar pa velik kamen ...« je g. Bogdan zaključil nagovor.

KOLK nad Šturijami.

V nedeljo dne 8. t. m. bo pri nas v gozdu, na lepo okinčanem prostoru, sv. maša. Pričetek ob 10. uri. Slovesnost bude na istem krásnem in senčnatem prostoru kakor lani. Pevali bodo pevci iz Šturij. Ker je slovesnost izredna, pričakujemo obilo vdeležencev in planinskih izletnikov.

Zapis iz Goriške straže, 2. 7. 1923

Arhiv Martine Vidmar

KOLK NAD ŠTURJAMI. Sv. maša na prostem.

Slovesna Božja služba na prostem v senčnatem gozdu je bila v nedeljo, na praznik presv. Trojice tukaj pri nas na gori. Stoletja in stoletja smo hodili mi gorjani dve uri daleč po skalnati strmini v svojo farno cerkev v Šturje. Po zimi pa še v snegu in ledeni burji. Dne 12. junija pa je prišel oltar sam v našo sredo in daritev Nove Zaveze se je darovala prvokrat v našem košatem gozdu. Č. gospod Albert Leban, naš župnik šturski, je nam naklonil to veliko veselje. Ljubi Bog mu obilo plačaj! Zbrali smo si za »tempel, ne z rokami delan« res pripravi prostor v dolinici, obdani od košatega bukovja in z zelenjem obraščenih skal. Naravne stene in stebri, za obok pa nebesni svod! Ves teden so pripravljale pridne mlade roke slavnostni prostor, gorsko baziliko. Na praznični veliki dan pa se je zbralo okoli dva tisoč ljudstva in vse je bilo med svetimi obredi in pridigo — o bukovih vejci — kar ganjeno in vtopljeno v skrivnostno tišino. Vsi so bili ene misli: kaj takšnega še nismo doživeli in ta svečanost v Božji naravi nam ostane v vedno svežem spominu. Upamo na sakoletno obnovo. Srčna hvala pa gre tudi vrlému šturskemu pevskemu zboru, ki je z »visokega kora« pel tako krásno svojo latinsko mašo ter dodali še h koncu tako ganljive Marijine pesmi.

DOPISNIKOM.

Nekateri dopisi iz Notraniskega so došli prepozno. Take dopise moramo imeti v rokah že v torek opoldne, sicer ne morejo priti v list. Prihodnjic!

Zapis iz Goriške straže, 21. 6. 1922

Arhiv Martine Vidmar

pogovor z gorjanko

ŠTEFANIJA FRANČIŠKA PELJHAN

Miloš Likar

Na Otlici sem pred kratkim obiskal našo današnjo sogovornico, Štefanijo Frančiško Peljhan. Rodila se je na Predmeji, pred 82-imi leti. Takole mi je pripovedovala o sebi ...

»Sem Frančiška Peljhan. Živim na Otlici. Tu je bil rojen tudi moj oče Franc. Mati Štefanija pa se je sem preselila s Predmeje. Pred dvainosemdesetimi leti so me vpisali v krstno knjigo. Dali so mi ime Štefanija Frančiška. Kadar se moram sedaj uradno podpisati, moram uporabiti obe imeni, ki sta zapisani tudi na osebni izkaznici. Včasih se sprašujem, kako bodo vpisali ti dve imeni na moj nagrobni spomenik.

V družini nas je bilo enajst otrok. Bila sem deveta. Vsi, razen mene, danes že ležijo v črni zemlji. Oče je kmetoval, v našem hlevu je bilo nekaj živine, ukvarjal pa se je tudi z mizarstvom. Izdeloval je vozove za konjsko vprego, sode, kadi za zelje in ne vem kaj vse še. Ko so bili moji bratje in sestre stari okrog deset let, so morali od doma. Starši niso mogli preživljati tako velike družine. Otroci so služili kot dekle, hlapci ali pastirji. Večinoma so vsi delali v zaselkih okoli Črnega Vrha. Redko so prihajali domov. Svoj dom so obiskali le, ko smo imeli šagro. Drugi dan so se morali vrniti na delo, vsak k svojemu gospodarju. Morda jih je včasih tja kdo odpeljal z vozom. Bolj gotovo je, da so šli kar peš.

Naša hiša je bila bolj velika, krita je bila s slamo. Streho in hišo je moral oče vsako leto popravljati. Za pokritje strehe je uporabljal slamo ovsa ali rži.

Osnovno šolo sem obiskovala na Otlici. Bili smo tako revni, da smo imeli v družini le par čevljev. Ko se je brat vrnil opoldne iz šole, sem obula njegove čevlje, da sem lahko šla k popoldanskemu pouku. Tudi do šole ni bilo tako blizu.

Mama je rada pletla. Otrokom je pletla jopice, nogavičke in rokavičke, da so se lahko vsaj malo ogreli v zimskem času. Delala je ob sveči, pozno v noč.

Naši učitelji so bili zelo strogi in hudobni. Če je bil kak učenec bolj živahen, je moral klečati v kotu razreda. Mnoge je učitelj tolkel z ravnilom po prstih, ko jim je ukazal roke držati na klopi. Učil nas je Italijan, ki je govoril le svoj jezik. Bognedaj, da bi slišal iz naših ust slovensko besedo! Takoj nas je kaznoval. Drugi razred sem obiskovala v Gradiški pri stari Gorici. Tam sem se zelo hitro naučila italijanščine. Ker je bila naša družina številčna, Italijani so takim družinam rekli »famiglia numerosa«, in ker je moj najstarejši brat Francelj padel kot italijanski vojak leta 1936 v Afriki¹, nam je bila dana možnost, da je kdo od otrok iz tako številčne družine obiskoval boljšo šolo. V Gradiški se je šolal tudi moj brat Angel.

Ko je Italija kapitulirala, so v naše kraje vdrli Nemci. Ob prihodu novega okupatorja je odšlo mnogo Gorjanov v partizane. Eden takih je bil tudi moj brat Zdravko. Po nekaj dneh bivanja v hribih se je za kratek čas oglasil doma. Puško, ki jo je nosil s seboj, je odložil za vrata. Kar naenkrat smo v bližini hiše zagledali večjo skupino Nemcev. Prihajali so proti nam. Brat je vzel puško in odhitel kdovekam. Nemci so vdrli v hišo, vse so preiskali, vse so razmetali. Našli niso ničesar. S seboj so odpeljali dva

---

¹ Italijani so Franceljnovi tragično smrt izkoristili za svojo propagando. Po njem so poimenovali drevored v Ajdovščini in šolo na Otlici. (Op. F.Č.)

moja brata, Pepčeta in Angela. Drugi dan je šla mama na nemško komando in prosila, da sinova izpustijo. Res so vrnili mladoletnega Angela, ta je kmalu zatem odšel v partizane, kjer je tudi padel¹. Na Javorniku nad Črnim Vrhom je bil ubit tudi drugi brat, zadela ga je nemška krogla².

Tako Italijani kot Nemci so bili do nas okrutni. Ustrahovali so nas eni in drugi. Nemci so požigali naše domove, tako na Predmeji kot tudi na Otlici. Naša hiša je k sreči ostala. Nemški vojaki so kradli in ropali. Nič, kar je bilo našega, jim ni bilo sveto. Okradli so nas, da smo bili ob vse. V maju 1945 so se Nemci pričeli umikati. Med umikajočimi Nemci so bili tudi kozaki, četniki, ustaši, Rusi in domobranci. Po vojni smo bili brez vsega. Okupa-

Pred domačo hišo

Foto: Arhiv Štefanije Frančiške Peljhan

tor je uničil zgradbe, ceste in druge objekte, vse je bilo treba popraviti, na novo zgraditi. Oblast je iskala delovno silo. Dela je bilo dosti, še preveč. Delali smo udarniško. Gradili smo mostove, ceste, hiše. Prva večja gradnja pri nas je bil Zadržni dom. Vsi smo hodili na udarniško delo, mladi in stari. Ker ni bilo dovolj samokolnic, smo nosili kamenje kar v golih rokah ali pa na »tragah«. Še več let po vojni nismo imeli elektrike. Jame za električne drogeve smo morali kopati sami, sami smo morali priskrbeti tudi električne drogeve. Vse smo delali ročno. Prva električna luč je zasvetila ob cesti na Otlici. To je bilo leta 1959. V naši hiši je prva žarnica zasvetila enajst let kasneje. Počasi se je življenje urejalo in izboljševalo. Vprašali ste me, kako danes gledam na Goro. Povem vam, da mi je o tem težko govoriti. Danes v prvi vrsti pogrešam avtobusni prevoz. Mi stari nimamo svojega prevoza. Če je treba k zdravniku ali v bolnišnico, h komu na obisk, moramo nekoga prositi, da nas pelje. Mladi zapuščajo svoje domove in se izseljujejo v Dolino. Mnogo jih je v mestih. Tudi moj vnuk je odšel v Ljubljano. Tam živi, in ne vem kako. Na Gori je vse več starih ljudi. Mladi tu ne dobijo pravega življenjskega sopotnika. Če bo šlo življenje v to smer, na Gori ne bo več mladih. In kaj potem? Življenje bo šlo k zatonu. Tudi ljudje so se spremenili. Vsak se drži bolj zase. Pred desetletji smo si ljudje med seboj pomagali. Družili smo se. Danes je vse drugače. Naj se še enkrat ozrem v preteklost. Če smo hoteli pred davnimi desetletji kaj kupiti, smo morali peš v Ajdovščino. Pot je bila kamnita, strma in zelo dolga. Vse, kar smo nakupili, smo morali nositi na hrbtu, in to po vročini, v dežju ali mrazu. Bolne otroke smo nosili k zdravniku v Ajdovščino. Pod Italijo smo morali zdravnika plačati sami. Kaj pa tisti, ki denarja niso imeli? Otroci so umirali že v prvih letih svojega življenja. Spominjam se, da sta takrat med našimi otroki razsajali dve hudi bolezni, tifus in krvava griža.«

Tako je zaključila svoje pripovedovanje naša sogovornica Štefanija Frančiška. Pogovarjala sva se v lepi in sodobno urejeni kuhinji, v domači hiši na Otlici. Želimo ji vse najboljše, sedaj in tudi v prihodnje.

¹Angel je padel februarja 1945, pri Trnovem. Primerjaj: F. Černigoj: Znamenje na Gori, od str. 296; Ajdovščina, 1999 (Op.: F. Č.)

²Primerjaj: F. Černigoj: Znamenje na Gori, od str. 288 do 300; Ajdovščina, 1999

kulinarični kotiček

BREZ MESA....

Lojzka Bratina

Martinovo je za nami, prav tako kakšna raca ali dve, z mlinci in zeljem vred. Pred nami je nov večer, z novo idejo in praznim želodcem. Resnica ni daleč, ko trdijo, da je prazen želodec najboljši kuhar, da le ni preveč prazen in pohlepen, sicer se hitro nasiti, volja in ustvarjalnost pa s polnostjo tudi hitro splahnita. Torej zmernost!

In za spremembo brezmesni jedilnik. Pred nami so decembrski prazniki, polni obloženih miz, zato ni nič narobe, če kak dan ne bomo jedli mesa.

Pripravili bomo

JUHO IZ ZELENE SOLATE IN RADIČA

Ta juha je odličen primer, kako uporabiti liste zelene solate, najbolj je primerna endivija. Uporabimo pa lahko tudi repne liste ...

Sestavine za 6 oseb:

1½ l vode
3 veliki krompirji, olupljeni in narezani na večje kose
200 g radiča (samo notranji del, srčki)
300 g zelene solate, grobo sesekljane
lovorov list
1,5 dl kisle smetane
mleti poper
sol
60 g masla

V večji lonec nalijemo vodo, dodamo krompir, radič, zeleno solato in lovorov list. Pokrijemo, zavremo ter nato počasi kuhamo 45 minut. Odstranimo lovorov list ter juho s paličnim mešalnikom zmiksamo.

Nato jo spet prevremo, odstavimo, vmešamo smetano in po okusu solimo ter popramo. Preden jo ponudimo, vmešamo vanjo še maslo.

Za glavno jed bomo pripravili

KROMPIR Z JURČKI

Sestavine za 4 osebe:

3-4 večji jurčki
3 veliki olupljeni krompirji
3 žlice sesekljanega peteršilja
2 stroka česna
2 žlici maščobe
sol
poper

Jurčkom odrežemo bete in jih damo na stran. Klobuke narežemo na centimeter debele rezine. Krompir narežemo na pol cm debele rezine. Oprane gobe in krompir osušimo v krpi, saj bi dodana voda v ponvi ustvarila paro in bi se jed začela dušiti in ne peči.

Jurčkove bete, česen in peteršilj sesekljamo in zmešamo skupaj.

V globlji ponvi s pokrovom segrejemo maščobo in v njej opečemo rezine krompirja. Nato dodamo rezine jurčkov in jih prav tako previdno opečemo. K jedi stresemo še sesekljano mešanico ter solimo in popramo po okusu. Pokrijemo, zmanjšamo ogenj in počasi dušimo 25 minut. Jed je gotova, ko je krompir mehak in lepo obarvan. Ponudimo z zeleno solato.

Če res ne gre brez mesa, se k tej jedi dobro poda pečeno, še rožnato meso dobro uležane govedine ali svinjska pečenka.

Za sladico pa tokrat

JABOLČNE PALAČINKE

Sestavine za 6 oseb:

Masa za palačinke:

200 g moka

Ščep soli

1,5 dl mleka

1,5 dl vode

1 žlica slivovega žganja

2 debeli jajci

Nadev:

2 jabolki

Palačinke, pripravljene po tem receptu, ne bodo tanke, temveč debelejšje, a s krasno zapečeno hrustljivo skorjico. Navadno za eno osebo namenimo po eno palačinko z rezinami jabolka ter potresemo s kristalnim sladkorjem.

Z mešalnikom zmešamo moko, jajca, sol ter polovico mleka in vode. Pazimo, da ni grudic. Nato dodamo še preostalo tekočino in premešamo. Maso pustimo počivati dve uri.

Segrejemo ponev, jo namažemo z maslom in segrejemo. Z zajemalko počasi vlijemo maso v ponev. Ko se robovi zlato rumeno zapečejo, na nezapečeno stran položimo šest do osem krhlev jabolčnih rezin in jih prelijemo še z eno žlico mase. Na majhnem ognju jo pečemo štiri minute, nato jo previdno obrnemo in pečemo še tri minute.

Palačinko postrežemo tako, da jo spet obrnemo in se pokažejo zapečene jabolčne rezine, potresemo s sladkorjem in ponudimo.

LETO 2009 BO VSAK ČAS MINILO. UPAJMO, DA BOMO TUDI V NOVEM LETU 2010 IMELI SLUŽBO, ZDRAVJE IN KAR NAJVEČ SREČE. PA MIRNO IN USPEŠNO NAJ BO! To želim prav vsem bralcem časopisa GORA!

penina – prava izbira za praznične dni

PRESENETIMO SVOJE NAJDRAŽJE S KOZARČKOM DOBRE PENINE

Lidija Vidmar

Praznični dnevi so nam vedno med najljubšimi dnevi v letu in nanje se pripravljamo vsak na svoj način. Še posebej iščemo primeren kraj in način za praznovanje noči, ko se poslavljamo od starega leta in v veselju pričakujemo novega. Za to, da si pričaramo lepe trenutke, pa ne potrebujemo luksuznega hotela ali restavracije in drage večerje, lahko ostanemo doma, pogrnemo mizo s slavnostnim prtom, se zberemo z našimi najdražjimi in jih ponudimo doma pripravljene dobrote. Ko pa bomo odštevali še zadnje sekunde starega leta, jih lahko presenetimo

še s primerno ohlajeno kraljevsko pijačo – penino.

Domovina tega posebnega vina je Šampanja v Franciji, kjer je pred dobrimi tremi stoletji pater Dom Perignon po naključju pripravil peneče se vino. Kasneje je ime šampanjec postalo zaščiteno ime penečih vin, proizvedenih v Šampanji, zato penečih vin, pripravljenih izven tega področja, ne moremo imenovati šampanjec. V Italiji jih imenujejo spumante, v Nemčiji sekt, pri nas pa penina.

Za pripravo dobrih penečih vin veljajo zelo stroga pravila, glede začetka trgatve, količine grozda po trsu, vsebnosti sladkorja v vinu in načina predelave. Obstajata dve različni metodi priprave penečega vina, klasična in tako imenovano charmat metoda. Ena od pomembnih razlik je v tem, da pri klasični metodi sekundarno vretje poteka v steklenici, pri charmat metodi pa v visokotlačnem tanku. Pri sekundarnem vretju se sprošča ogljikov dioksid, ki ga vino absorbira in zato kasneje tvori mehurčke. Priprava dobrega harmoničnega penečega vina je zahteven postopek, ki traja pol leta in tudi več in ga zmorejo le najboljši enologi in kletarji.

Kako penino primerno ohladimo in jo serviramo?

Temperatura je zelo pomemben dejavnik, ki ga pri vinu in peninah ne smemo zanemariti. Preden penino ponudimo, jo primerno ohladimo. Penina, katere temperatura je neustrezna, se ne more tako lepo in dolgotrajno iskriti. Pretopla se preveč peni in nam ne more dati niti svojega pravega okusa. Če torej želimo, da bo užitek popoln, moramo mlajše penine ohladiti na od 6 do 8°C, medtem ko so starejše lahko za stopinjo ali dve toplejše. Navadno penino ohladimo najmanj uro pred serviranjem. Nikar penine ne ohlajajte v zamrzovalniku, ker bo doživela temperaturni šok, ki poruši harmonijo okusa. Lahko pa si pomagata s posodo in ledom.

Opiranje steklenice je poseben postopek, ki ga moramo izvesti pravilno in penečemu vinu ustrezno. Postopek zahteva, da s steklenico ravnamo nežno, da se penina v njej ne bo pretresla, saj nam vinska kultura narekuje, da steklenico penečega vina odpremo čim bolj tiho. Vzemimo si dovolj časa in odpirajmo počasi, tako da zamašku nežno pomagamo zlesti ven in ga potem zadržimo v roki. Med tem opazujemo številne verižice drobnih mehurčkov, ki se dvigajo proti vrhu.

Ko je steklenica odprta, obrišemo njen rob z belim prtičkom, da odstranimo morebitne delce prahu. Nato nalijemo v vsak kozarec manjši brizg penine in se nato vrnemo k vsakemu kozarcu in ga dopolnimo do dveh tretjin. Tako preprečimo, da bi se pijača penila čez kozarec.

Tresenje steklenice, bučen pok in po tleh ali mizi polita penina, v vinski kulturo ne sodijo. Morda je tako ravnanje dopustno zmagovalcu neke avtomobilske ali kolesarske dirke, ki v valu navdušenja nad svojim uspehom, odpre steklenico na silo in začne z njeno vsebino polivati po sebi in drugih, a v takih primerih je penina zgolj pripomoček za izražanje veselja in v tistem trenutku ni namenjena užitku, ki ga v resnici ponuja.

Izbira pravega kozarca in njegova pravilna drža.

Peneče vino ponudimo v steklenem brezbarvnem kozarcu na visokem peclju v obliki iztegnjenega tulipana s tankimi stenami in širokim podstavkom. Na slavnostnih prireditvah se v zadnjih letih uveljavljajo tulipanasti večji kozarci, ki so na vrhu ožji. Oblika kozarca je pomembna, ker omogoča tudi vizualne učinke. Majhna raskava površina na dnu kozarca pospešuje tvorjenje mehurčkov. Kozarec naj bo visok, da mehurčki v obliki drobnih dolgih verižic čim dlje potujejo do površine.

Pomemben del vinske kulture je tudi drža kozarca. Nikoli ga ne primemo zgoraj, vedno spodaj, elegantno, tako da s prsti oprimemo podstavek in pecelj hkrati. Pravilno držanje kozarca omogoča, da toplota rok penine ne segreva in da ta ostaja dlje časa primerno ohlajena.

Da ne bomo v zadregi, pa si lahko zapomnimo še eno pravilo, da se običajno s penečimi vini, sploh pa v večji družbi, s trkanjem kozarcev ne nazdravlja. Če pa že do trkanja pride, ni nič narobe, saj gre pri tem za simboliko, ki izraža dober namen in dobre želje.

Izbira penine

Nekako smo navajeni belih suhih ali polsuhih penin, a v zadnjem času na popularnosti dobivajo tudi dobre rose in rdeče penine. Nam najbližja Vipavska dolina nam ponuja odličen in pester izbor. Izbiramo lahko med prefinjeno in aromatično penino Theodosius, s svežino in muškato aromo poudarjeno penino Zelena, iskrivo in v skladnosti dovršeno Stoletno penino, rdečo penino Barbera pestrega in elegantnega značaja ter penino Rose, ki se ponaša z lepo in nežno rose barvo in prijetnim sadnim vonjem in okusom.

Penina je prava izbira ne le za praznovanje novega leta, ampak tudi za številne druge slavnostne trenutke, kot so poroka, rojstvo otroka, okrogle obletnice, rojstni dan in razne druge svečane priložnosti. Penina pa ni namenjena le slavnostnim trenutkom, ampak jo lahko ponudimo tudi kot aperitiv in s svojo živahnostjo nas bo lepo osvežila tudi v vročih poletnih dneh. S penino lahko izrazimo dobrodošlico gostom kadarkoli, ne le v poslovnem svetu, ampak tudi doma. Njen užitek in doživetje ob kozarčku dobrega penečega vina ni namenjeno samo sladokuscem in poznavalcem vina, ampak vsem nam.

Na zdravje!

TRGOVINA Z DARILI

BETI HLADNIK s.p.

Goriška cesta 23 - C2, Ajdovščina

ANGORA
GOSTINSKE IN TURISTIČNE STORITVE D.O.O.
OTLICA 47, AJDOVŠČINA
TEL.: 05 36 49 639
www.angora.si

okrepčevalnica
AnGora

---

naravoslovni dan v gozdu

NARAVOSLOVNI DAN V GOZDU

**Marjetica Stopar in učenci 3. razredov
OŠ Danila Lokarja Ajdovščina**

V torek, 13. 10. 2009 smo učenci in učiteljice 3. razredov uživali v naravoslovnem dnevu v gozdu. Odpeljali smo se na Predmejo, kjer smo se najprej ustavili pri spomeniku »Matere Gorjanke«, kjer nam je ga. Marjetica Stopar povedala nekaj o zemljepisni legi in zgodovini področja, kjer smo bili. Otroci smo jo z zanimanjem poslušali, ko nam je v narečju pripovedovala zgodbo o Spaki Kulaki.

Nato smo se odpeljali proti Športnemu parku Tiha dolina, kjer smo v šotoru, ki je last društva Gora, pomalicali. Po malici smo se z gozdarsko inženirko Egidijo, gozdarjem Dušanom in zeliščar

Marjetico odpravili v gozd. Ena skupina je na sprehodu skozi gozd opazovala rastlinje, poslušala o živalih in gozdnem bontonu, druga pa spoznavala zelišča in jih nabirala za čaj, ki ga bomo skuhalo v šoli, ko se zelišča posušijo. Ob jami Ledenici smo se skupini srečali, si ogledali vhod v jamo in se zamenjali. Gozd smo doživljali z vsemi čutili; ga vonjali, okušali, poslušali, gledali, otipali.

Po sprehodu smo se okrepčali s toplim čajem, da smo lažje počakali na odlično kosilo. Po kosilu smo se sproščali s športnimi igrami na košarkarskem in nogometnem igrišču. Najbolj pa nam je bila všeč dolinca, po kateri smo se veselo kotalili in pridobili na naših oblačilih nemalo zelenih lis.

Po kosilu smo si ogledali diapozitive gozdnih živali in se o njih marsikaj novega naučili. Obiskal nas je lovec Jurij in nam predstavil, kaj vse počnejo lovci, kako skrbijo za ravnovesje v naravi, kakšna je njihova oprema in nam dovolil pokukati skozi njegov daljnogled ter prijeto njegovo puško v roke. Na koncu nam je še pokazal, kako natančno strelja njegova puška.

Ko nas je lovec Jurij zapustil, smo vse, kar smo do tedaj zvedeli o gozdu zapisali v naše naravoslovne mape.

Za konec našega naravoslovnega dne nas je obiskal še gozdar Marko, ki nam je predstavil svoje delo, opremo in nas opozoril na vse nevarnosti, ki pretijo gozdarjem pri njihovem delu. Skupaj smo se vrnili v gozd, kjer nam je pokazal, kako se podere drevo, ki je označeno za posek, mi pa smo pridno pospravili vse razžagane veje in ostale dele drevesa.

Ko smo se vrnili v športni park, so nas tam že pričakali starši, s katerimi smo s pomočjo slik in pripovedovanja ponovno doživeli naš prečudovit dan. Po napornem delu v gozdu nas je pričakala še prava kmečka večerja; polenta z ocvirki ter domače kislo mleko. Skupaj starši smo se okrepčali in se odpravili nazaj proti domu.

Želimo si še več takih naravoslovnih dni, saj nam je bilo v gozdu zelo lepo. Posebej pa bi se radi zahvalili ga. Marjetici Stopar, brez katere tako pestrega in zanimivega dne ne bi bilo in društvu Gora, ker nam vsako leto omogočijo bivanje v njihovem prostoru.

Katarina Dolgan in Ksenija Benko, osnovna šola Danila Lokarja Ajdovščina

VTISI UČENCEV

Všeč mi je bilo, da smo bili v naravi. Videl sem veliko zanimivih stvari. Spoznal sem ljudi, ki skrbijo za red v gozdu. Veliko sem se naučil o zeliščih in kako jih uporabljati. Name je največji vtis naredil lovec, gospod Jurij. Pokazal nam je puško in razložil, kako se jo pripravi za strel. Ko je ustrelil, je počilo. Zelo všeč mi je bila hrana. Po napornem dnevu je bil nogomet odlična sprostitvev.

Žan Pergar 3.a

Na naravoslovnem dnevu sem se imel lepo. Bilo je hladno, toda to nas ni motilo. Videl sem lepe kraje, spoznal gozd in življenje v njem. Spoznal sem delo gozdarja in zeliščarke. Videli smo tudi ledeno jamo. Nabirali smo zelišča, spoznali gobe, med njimi tudi rdečo mušnico. Jedli smo v velikem šotoru. Sprostili smo se tudi na igrišču in travniku. Iskat so nas prišli starši, ki so z nami povečevali. Jedli smo polento, vendar jaz jo ne maram.

Tilen Ožbot 3.a

Imela sem se zelo lepo. Naučila sem se veliko novega. Učila sem se o okolju gozda, drevesih, o podrasti. Najprej so nam na računalnik opisali gozd, potem pa smo šli v živo v gozd in srečali gozdarja, gozdarska inženirja in zeliščarko pa tudi lovca. Bilo mi je zelo všeč in veliko sem se naučila.

Iza Kranjc 3.a

Nad naravoslovnim dnevom sem bil navdušen. Veliko novega sem se naučil. Lepo mi je bilo v gozdu. Najbolj všeč pa mi je bilo, ko smo požagali drevo in smo pomagali čistiti veje. Pili smo zeliščni čaj, ki nas je pogrel. Želim si, da bi tak naravoslovni dan imeli še enkrat.

Nejc Hočevar, 3.b

Na naravoslovnem dnevu mi je bilo zelo lepo, veliko smo se naučili, spoznali smo, katere živali živijo v gozdu in različna drevesa. Videli smo tudi gozdarja in lovca. Zeliščarka nam je pokazala, katere rastline lahko uporabimo za čaj. Kotalili smo se po hribu in si umazali bunde. Dan smo zaključili skupaj s starši in dobro večerjo.

Hana Vanzetta, 3.b

Na naravoslovnem dnevu mi je bilo zelo všeč. Najlepše mi je bilo, ko smo se kotalili po travi in ko smo nabirali zelišča. Lepo mi je bilo tudi, ker smo spoznali gozd, lovca, gozdarja, zeliščarko in se imeli zelo lepo.

Ema Batagelj, 3. b

njihovih grl zazveneale tudi pesmi ob spremljavi harmonike in kitare.

Kot zadnji je premierno nastopil ženski kvintet BRONSINE – same domačinke pojejo v njem. Njihovi ubrani glasovi so nam predstavili štiri večno zelene dalmatinske pesmi, ki so na noge dvignile polno dvorano.

Sledil je še ogled razstave izdelkov članic DPŽ Predmeja in bilo je kaj videti ...

Ker je na Gori navada, da nihče ne sme oditi domov lačen in žejen, so vsi poskusili dobrote, ki smo jih napekle ženske iz društva.

Počasi se že bliža konec leta in v zadnji polovici decembra vas želimo znova razveseliti z novo igro. Zaenkrat le me vemo, s čim vas bomo zopet nasmejale ...

Ženski kvintet Bronsine
Božidar Vidic

odprtje fotografske razstave marjetice na otlici

MARJETICE NA OTLICI

Kristina Peljhan

Okrepčevalnica AnGora na Otlici je že od odprtja dalje tudi manjša galerija, saj si je v njej moč ogledati slike, ki so nastale v okviru različnih kolonij na Sinjem Vrhu. Tokrat pa so del lokala namenili fotografski razstavi Marjetice na Otlici. Avtorica je Cristina Lombardo, italijanska umetnica, ki živi in dela v Trstu. Cristina se v glavnem posveča kiparjenju z glino, rada pa posega tudi na druga področja; že nekaj let jo navdušuje fotografija, ki ji omogoča, da v utrinke ujame človeka, vključenega v okolje, v katerem živi.

Nekega dne je bila Cristina s prijatelji na Otlici, kjer so se sprehodili po cvetoči naravi. Navdušena je bila nad pokrajino in je v roke vzela fotoaparata. Iz nastalih

fotografij je tako nastala prava mala pravljica, za katero bi bilo škoda, da je ne bi videli tudi drugi. Najprej je s fotografsko razstavo navdušila v domačem Trstu, nato pa je marjetice pripeljala še v domače okolje. Manjši, intimnejši prostor v okrepčevalnici AnGora je bil kot nalašč za trinajst fotografij marjetic, Otlice, človeka: zlitega v pokrajino.

Odprtje razstave je bilo 26. septembra, ko so obiskovalce pozdravili Izidor Peljhan, direktor Angore, Dario Crozzoli, bivši predsednik tržaške regije, ter umetnica Cristina Lombardo. Fotografska dela so bila v lokalu na ogled še mesec dni, kasneje pa – kot so v okrepčevalnici obljubili – bodo vrata lokala odprta tudi za ostale, ki bi želeli predstaviti svoja dela, svoje ustvarjalne trenutke.

Umetnica Cristina Lombardo je na Otlico spet prinesla marjetice
Foto: Arhiv TD okno

društvo podeželskih žena predmeja

ZAKLJUČEK PROJEKTA »KJE SO TISTE ROŽICE«

Lojzka Bratina

Društvo podeželskih žena s Predmeje je eno izmed društev, ki delujejo na Gori. V njem nas je trenutno dvajset članic, ki smo zelo aktivne. V društvu delujejo čipkarski krožek, dramska in pevška skupina. Vsako leto znova večkrat presenetimo ljudi s svojimi izdelki ter pevsкими in gledališkimi nastopi. Naš letošnji glavni projekt se je imenoval »KJE SO TISTE ROŽICE«.

Skozi celo leto smo izdelovale rožice iz različnih materialov. Preizkusile smo se tudi z glino in nastali so čudoviti izdelki

Skeč je znova nasmejal polno dvorano

Foto: Božidar Vidic

Pevska skupina pod vodstvom Filipa Vidmarja je zapela ob spremljavi harmonike in kitare

Foto: Božidar Vidic

– seveda vse v znamenju rož. Tudi razna zdravilna zelišča spadajo med rožice in članice DPŽ smo jih pridno nabirale. Sušile smo jih za čaje, iz nekaterih smo naredile žganjice in likerje. Vse to smo predstavile na osrednji občinski proslavi, ob dnevu državnosti, na Rupi.

10. oktobra smo pripravile v dvorani na Predmeji zaključek »rožic«. Po uvodnem pozdravu so članice dramske skupine zaigrale skeč z naslovom »JAZ DOBRO POZNAM LJUDI«. Obiskovalci pri-

reditve so se do solz nasmejali raznim prigodam iz zgodbe. Podpisana sem prebrala nekaj svojih novejših pesmi, pevke pa so nato pod vodstvom Filipa Vidmarja tudi zapele. Letos so prvič iz

zgodilo se je

2. SREČANJE PRIJATELJEV FRAJTONARCE NA OTLICI

Miran Krapež

Po dolgotrajnih in skrbno načrtovanih pripravah smo v soboto, 07. novembra 2009, v dvorani na OtlICI odprli 2. srečanje prijateljev frajtonarce.

Muzikantje so prišli z vseh vetrov: iz Sežane, Zalošč, Nove Gorice, Tolmina, Ajdovščine, Plač, Ilirske Bistrice, največ pa iz okoliških vasi, od Gozda do Podkrajja. Najmlajši je štel 8, najstarejši pa 53 let.

Letos smo člani društva pripravili potek srečanja na malo drugačen način, saj smo za rdečo nit prireditve izbrali vložke iz naše domače igre Medved izza Medvedjega vrha, in moram reči, da nam je to, po odzivu občinstva in tudi samih nastopajočih, popolnoma uspelo. Na odru se je zvrstilo 14 fantov in deklet, ki jih je kelnarca Sabina predstavila občinstvu in hkrati izbirala muzikanta za igranje na njeni ohceti, ki jo je obljubljala že v sami igri. Sabina se na koncu ni mogla odločiti za najboljšega, zato je na ohcet kot muzikante povabila vse, in to

Mladi harmonikarji so navdušili

Foto: Arhiv TD Okno

Tjaša Božič že spretno suče prste na harmoniki

Foto: Arhiv TD Okno

po načelu »če je šou bik, nej gre še štrik«, ter v dvorani požela močan aplavz.

Po obveznem delu je sledilo še »gorjansko martinovanje«, s postrežbo zelja in klobas, štrukljev in uvoženega vina. Za dobro in sproščeno vzdušje pa so skrbeli harmonikarji, ki sta se jim je na odru pridružila še kitara in bariton, tako da se je prireditev zavlekla pozno proti jutru.

In če se še enkrat vrnemo na prireditev: O kakovosti igranja mladih harmonikarjev ne gre izgubljati besed, saj so še enkrat dokazali, da so pravi mali doktorji harmonikarskih tipk. Razveseljuje nas predvsem udeležba tako mladih fantov in deklet, ki radi igrajo ta instrument, ki je včasih veljal za priljubljenega pri bolj preprostih ljudeh. Danes skoraj ni več pravega 'žura' brez harmonike, tudi pri mladih.

Torej 2. tradicionalno srečanje prijateljev frajtonarce na OtlICI je popolnoma uspelo in poplačalo trud organizatorjem in obiskovalcem, ki so napolnili dvorano.

zgodilo se je

NA COLU SLOVESNO BLAGOSLOVILI POSLOVILNI OBJEKT

Alenka Tratnik

Na pokopališču na Colu so pred dnevom reformacije in dnevom spomina na pokojne blagoslovili dolgo pričakovani poslovilni objekt. Po dobrih dveh desetletjih načrtovanja in poldrugem desetletju aktivnega prizadevanja za gradnjo mrliške vežice, so na Colu z blagoslovom in kulturnim programom konec oktobra odprli poslovilni objekt. Objekt, ki ga je načrtoval arhitekt Viljem Fabčič, so postavili na pokopališču in po

Na Colu so po dvajsetih letih prizadevanj in načrtovanj le dobili poslovilni objekt

Foto: Alenka Tratnik

Mrliško vežico sta odprla predsednik sveta KS Janko Mikuš in župan Marjan Poljšak
Foto: Sanda Hain

mnenju Colčanov zaokrožuje podobo prostora zadnjega počitka. V objektu so mrliška in pomožna mrliška vežica, kapela in drugi spremljevalni prostori. Objekt krasi vitraž, ki ga je izdelal Marcos Luis Jerman. Naložba, ki vključuje tudi razširitev pokopališča, je stala dobrih 260.000 evrov. Krajanji sami so prispevali približno 220.000 evrov, preostalo pa je pokrila občinska proračuna.

Ob veliki pridobitvi se je v imenu KS Col vsem krajanom in drugim, ki so pomagali na poti do uresničitve projekta, zahvalil predsednik sveta KS Janko Mikuš. Spomnil je na številna leta in prizadevanja dosedanjih vodstev KS ter posameznikov, ki so si dve desetletji prizadevali za uresničenje tega zahtevnega projekta, ki se je v začetku zdel kot »misija nemogoče«. Zbrane sta pozdravila tudi predstavnik izvajalca Niko Bajc in ajdovski župan Marjan Poljšak, ki je ob tej priložnosti Colčanom izrekel pohvalo za njihovo požrtvovalnost. Novo pridobitev je blagoslovil domači župnik Alojz Šinkovec, v kulturnem programu so sodelovali MePZ Duri, baritonist Marko Kobal in citrar Tomaž Plahutnik.

zgodilo se je

POHOD NA KOFCE

Dušan Brus

18. oktobra smo se odpravili na predzadnji letošnji pohod, na Kofce. Z avtobusom smo se zjutraj iz Tihe doline odpeljali proti Podljubelju, kjer se je naš pohod pričel. Po dobrih dveh urah smo prispeli do Podljubelja. Avtobus nam je ustavil pri gasilskem domu, nato še zadnje priprave in pohod proti Kofcam se prične. Pot nas je vodila mimo kmetije Matizovec, nato nekaj časa po gozdu, vse do planine, in v dobrih dveh urah smo prispeli do planinskega doma na Kofcah (1488m).

Tu smo se odpočili, potešili lakoto, se odžejali in se pripravili na vzpon na Veliki vrh (2088 m). Žal nam vreme ni bilo naklonjeno, saj so bili vrhovi zaviti v meglo, vendar nam megla ni pokvarila našega dobrega razpoloženja. Po krajšem počitku smo se odpravili proti vrhu. Sprva je bilo kar precej hladno, potem pa smo se s hojo ogreli. Nekaj časa se nam je ponujal še kar dober razgled, dokler nismo prišli v meglo, pa tudi snežiti je pričelo. Vzpenjali smo se po travnatem pobočju, malo tudi po zavarovani poti, proti vrhu pa je bila pot malo spolzka, tako da je bilo treba paziti. Vsi zadovoljni smo dosegli vrh, si privoščili kratek postanek za fotografiranje, nato smo sestopili z vrha proti planinskemu domu.

Po krajšem počitku v planinskem domu smo se odpravili naprej proti Dolžanovi soteski, še prej pa smo se ustavili pri kapelici Janeza Krstnika.

Kapelica je bila zgrajena 24. junija 1928. Do leta 1941 so bile v njej redne nedeljske maše, včasih pa so si tudi duhovniki

Zima na Velikem vrhu

Foto: Božidar Vidic

med tednom tukaj privoščili krajši dopust, saj je bila zgrajena prav v ta namen. 17. februarja leta 1945 so partizani kapelico in kočo požgali.

Tržiški planinci so kmalu po 2. svetovni vojni planinski dom na novo uredili v nekdanji Primoževi koči, kjer je še danes. Kapelico z zvonikom pa so na novo uredili leta 1966, in takrat jo je blagoslovil župnik Viktor Zakrajšek, ki je maševal v Tržiču.

Po stezici smo se odpravili naprej do gozdne ceste do znamenite Dolžanove soteske.

To je izdolbena hudourniška reka Tržiška Bistrica. Reka kipi čez edinstvene stolpiče velikih zaobljenih blokov belega kremenovega konglomerata. Ti so se v reko privalili z Borove peči, ki je dobila ime po rdečem boru, ki porašča njena strma pobočja. Soteska je še posebej slikovita zaradi šestih visokih kamnitih stolpov, imenovanih Kušporjevi turni, kjer je urejeno plezališče.

Skozi sotesko je speljana zanimiva gozdno-geološka, planinska in razgledna pot, tudi do partizanske tiskarne-tehnika. V manjšem naselju stoji tudi stara Jamniškova hiša, ki nosi častitljivo letnico 1766 in je edinstvenega zgodovinskega pomena karavanškega stavbarstva, z vsemi etnografskimi značilnostmi tistega časa. Soteska je razglašena za naravni spomenik Slovenije.

Tudi naš pohod se je počasi iztekkel, saj nas je v Jelendolu že čakal avtobus.

Čeprav nam vreme ni bilo najbolj naklonjeno, smo bili vsi veseli, saj smo se imeli lepo in se dogovorili, da se na naslednjem pohodu zopet srečamo.

zgodilo se je

DAVID KOREN V NEMČIJI NA SAM VRH

Janja Koren

Colčan David Koren se je 1. novembra iz Nemčije vrnil kot novopečeni svetovni prvak amaterskega prvenstva v fitnessu in bodybuildingu, v kategoriji performance do 35 let. Domači, sorodniki in prijatelji so mu pripravili sprejem in mu tako povedali, da so ponosni nanj ter da lahko njihovo podporo pričakuje tudi v prihodnje.

David Koren je absolvent Fakultete za šport Univerze v Ljubljani in se že tretje leto aktivno ukvarja s fitnessom. Na začetku je treniral samo za lastno veselje in ob tem skušal dobiti tudi praktično znanje. Teorijo je spoznal že v okviru predavanj na fakulteti, kjer si je v 3. letniku izbral smer Fitnes. Kmalu je začel tudi z delom v fitnessu in strankam pomagal tako z nasveti o pravilni uporabi fitness naprav kot tudi o zdravem načinu življenja, pravilni prehrani, hkrati pa jih je tudi spodbujal in motiviral. Ves čas je izpopolnjeval svoje znanje

David Koren (prvi z leve) na tekmovanju

Foto: Arhiv Davida Korena

o treningih, prehrani, prehranskih dodatkih in težil k vedno boljši osebni formi, maja letos pa se je odločil, da se preizkusi tudi na enem od tekmovanj. Spoznal je trenerja Mitjo Humarja in skupaj sta sestavila vadbeni in prehranski načrt. Njegovi treningi so potekali dvakrat dnevno, ob tem pa se je moral držati stroge diete. Že kmalu so se pokazali dobri rezultati, saj David s svojo odločnostjo, željo in neverjetno voljo ni prekršil niti enega od trenerjevih navodil. Odločila sta se, da svojo formo preizkusi na svetovnem prvenstvu federacije IBFA v Rimu, 18. oktobra letos. V Rimu je tekmoval v visoki fitness kategoriji in dosegel 4. mesto. Zaradi dobrega rezultata je svoje treninge nadaljeval in se 31. oktobra v Lebachu v Nemčiji pomeril s tekmeči še na svetovnem prvenstvu federacije WFF, v kategoriji performance do 35 let. Konkurenca je bila huda, a je vseeno zmagal in osvojil naslov svetovnega prvaka.

Uspešni so bili tudi ostali člani slovenske reprezentance, ki so sodelovali na tekmovanju.

---

nove knjige

LEONARD KOVAČ: MARCELINOV ZAKLAD

Povest med starim in srednjim vekom

Leonard Kovač, na 76. rojstni dan ...

Foto: Iz arhiva Leonarda Kovača

Dolgoletni sodelavec časnika Gora, Leonard Kovač iz Lokavca, nas znova in znova prese-
neča. V letošnji velikonočni številki Gore smo
predstavili njegovo knjigo **Garušna**, v tej šte-
vilki pa Kovačevo povest **Marcelinov zaklad**,
s podnaslovom *Povest med starim in srednjim
vekom*. Knjiga je izšla s podporo KS Lokavec.

V Uvodu knjige preberemo, da je »Marceli-
nov zaklad povest o ljudeh, ki so službovali v
vzhodnem rimskem cesarstvu, se tam pome-
šali z domorodci ali ostalimi priseljenci in si
želeli na jesen življenja vrnitve v rodne kraje
na zahod ...«

Knjiga je zelo lična, obogatena z zemljevidi takratnega sveta ter fotografijami sledov Rimljanov
v naših krajih, ki so se ohranili do današnjega časa.

Avtor je svojo najnovejšo knjigo podaril tudi nadškofu Francu Krambergerju in le-ta mu je med
drugim prijazno napisal: »*Iskreno in prisrčno se zahvaljujem za poslano knjigo Marcelinov za-
klad. Z velikim veseljem sem knjigo ne samo sprejel, marveč jo tudi že prebral. Priznati moram,
da me je povest med starim in novim vekom zelo obogatila, saj me je seznanila z dogodki iz zgo-
dnjega krščanstva ... / ... /«* (Uredništvo)

---

zanimivosti

SPOMINI NA ILIRSKE PROVINCE

Miloš Likar

Zagotovo marsikateri Gorjan ve, da so na tem koščku slovenske zemlje, ki jo imamo tako radi in
kjer mi danes živimo, približno štiri leta vladali Francozi. Dvesto let je minilo od tistih časov, od
takrat vse do današnjih dni se je zvrstilo že kakih sedem rodov.

Samo nekaj zgodovine. 14. oktobra letos smo praznovali to pomembno obletnico, ob tesnem
sodelovanju vlad Slovenije in Francije. Na ta dan leta 1809 je bil namreč podpisan dokument
o ustanovitvi Ilirskih provinc. Zmagoviti Francozi, pod vodstvom Napoleona, so tega leta na
bojnem polju hudo premagali Avstrijce. Z mirovnim sporazumom so pridobili ozemlje dežele

Kranjske, zahodno Koroško in del Hrvaške, južno od Save. Tem deželam je Napoleon priključil še Dubrovnik in Dalmacijo ter Boko Kotorsko. Za prestolnico provinc je bila izbrana Ljubljana. Francoski vojaki pa so bili nastanjeni v večjih in manjših mestih. Po podatkih so bile večje posadke francoskih vojakov tudi v Ajdovščini, Vipavi in Postojni. Na konjih so dnevno nadzirali bolj in manj oddaljene kraje in sporočali poveljstvu o tamkajšnjih gospodarskih in političnih razmerah.

Francoska uprava je v Ilirskih provincah uvedla nekatere pridobitve francoske revolucije: ukinitve stanov, načelo enakosti pred zakonom, odpravo osebnega podložništva, ukinitve cehov, poddržavljanje sodstva in davčne uprave. Leta 1810 so v osnovne šole uvedli slovenščino. Uvedli so tudi obvezno služenje vojaške obveznosti. Po Napoleonovih porazih leta 1813 se je Francija tem provincam morala odreči. Znova so jih zasedli Avstrijci, ki so mnogo francoskih novosti, predvsem svoboščin, ukinili.

Ilirske province so se morale gospodarsko same vzdrževati. Zato so bile davčne obremenitve velike in težke. Francoski funkcionarji so hvalili ilirske podanike, kako mirno in molče prodajajo živino in orodja, da lahko plačujejo davke. Mnogi prebivalci Ilirskih provinc so se odselili na drugo stran reke Save, k Avstrijcem, samo da niso živeli pod francosko oblastjo. Mladi so odhajali v hribe in v zasedah od tam napadali francoske čete. Poimenovali so se rokovnjači.

Dogodki, ki obravnavajo francosko okupacijo, so se slovenskemu ljudstvu globoko vtisnili v spomin. O Napoleonu in francoskih vojakih je tudi pri nas napisanih veliko knjig. V knjigi Napoleoneve province, ki je izšla leta 1964, piše, da imamo v Sloveniji zbranih več kot 400 zapisov o Francozih. 70 od njih izhaja s Primorske. Mnogi francoski vojaki so se pri nas poročili in tu tudi ostali. V arhivih lahko najdemo tudi nekaj podatkov o porokah francoskih vojakov v Vipavi in njeni okolici.

Eno najodličnejših znamenj, kako so Slovenci ocenili pridobitve, ki sta jih prinesla francoska okupacija in kratko obdobje Ilirskih provinc, je prav gotovo spomenik, ki so ga pred 80-imi leti, ob 120. obletnici ustanovitve Ilirskih provinc, postavili v Ljubljani. Izdelan je po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika. Pomembna pridobitev Ljubljane iz časa Ilirskih provinc je Botanični vrt. Leta 1810 je bil ustanovljen kot vrt domovinske flore v sklopu tedanje visoke šole, ki so jo ustanovili Francozi. Botanični vrt je leta 2008 dobil status spomenika državnega pomena. Francozi so prinesli tudi novo omikanost, mesta so dobivala sodobnejšo podobo.

Ob praznovanju 200. obletnice ustanovitve Ilirskih provinc so letos v Sloveniji potekale številne prireditve, razstave, predavanja, ki jih je slovenski nacionalni odbor pripravil v sodelovanju s francoskimi institucijami. Tako je med drugimi Ljubljana počastila spomin na to obletnico z razstavo v Mestnem muzeju, z naslovom verzom iz Vodnikove slavnice pesmi »Napoleon rezhe, Ilirija vstan«. Pilonova galerija v Ajdovščini pa je obletnico počastila z razstavo, ki je nastala v sodelovanju z Gimnazijo Nova Gorica.

DRUŠTVO ZA OHRANJEVANJE IN VAROVANJE
NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE GORA

Planinska sekcija

Predmeja 35 a

Tel. 05 3649 023

NAPOVEDNIK POHODOV PLANINSKE SEKCIJE DRUŠTVA GORA, ZA LETO 2010

MESEC	POHOD	VODJA POHODA
FEBRUAR	14. 2. 2010 3. TRADICIONALNI MNOŽIČNI POHOD NA ZASNEŽENI GOLAK	TANJA VELIKONJA
APRIL	UČKA	IVO BRECELJ
MAJ	SNEŽNIK	ZVONKO ŽONTA
JUNIJ	RADUHA	VIKTOR KRAPEŽ
AVGUST	TRIGLAV	BOŽO VIDIC DUŠAN BRUS
SEPTEMBER	12. 9. 2010 4. TRADICIONALNI MNOŽIČNI POHOD PO DOLU GOR IN DOL	PETER LIKAR
OKTOBER	DOLINA GLINŠČICE, PRI TRSTU	EMIL VELIKONJA

PRIDRUŽITE SE NAM, DA BOMO SKUPAJ ODKRIVALI LEPOTE NAŠIH
IN TUJIH GORA.

GORA

DRUŠTVO ZA
OHRANJANJE
IN VAROVANJE
NARAVNE IN
KULTURNE
DEDIŠČINE

Vsem, ki ste nam v letu 2009

izkazali zaupanje

in kakorkoli pomagali,
se najlepše zahvaljujemo.

Želimo vam

SREČNO

TER USPEHOV POLNO LETO 2010.

A

R

O

G

DOMAČA VASICA

Lojzka Bratina

Domača vasica, pod hrib posejana,
v jutranjem soncu vsa z zlatom obdana,
iz dimnikov hišnih dim se vali,
po bukovih drvih prijetno diši.

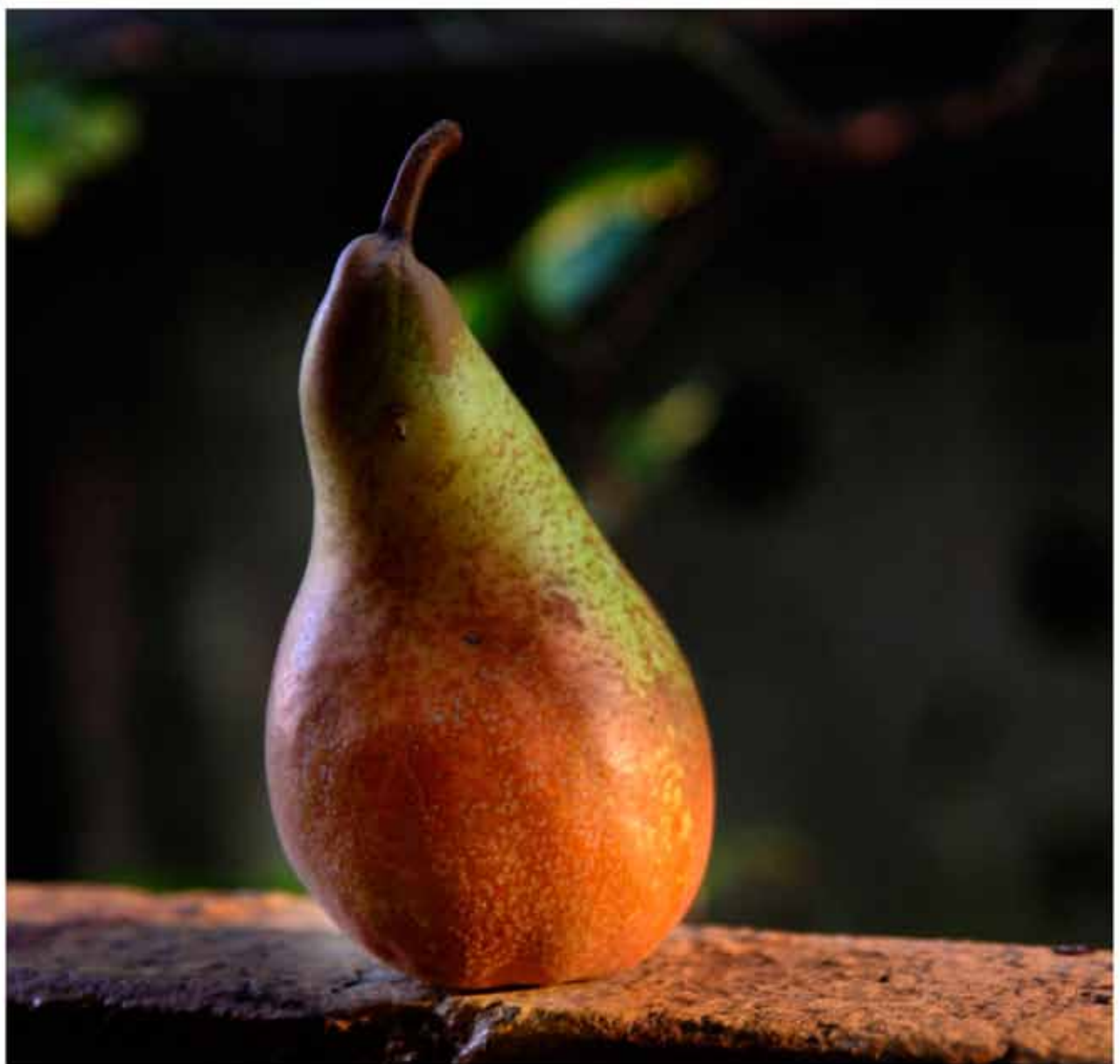
Kmalu po svitu vse oživi,
vsem se naenkrat strašno mudi,
nič več ni, kot je nekoč tu bilo,
ko skupaj k izviru so šli po vodo.

Pot makadamska se tukaj je vila,
bremena so vsa se na hrbtih znosila,
njive široke so s konji orali,
žito za kruh doma posejali.

In spet si ga spečemo kdaj v krušni peči,
o časih preteklih vsak hoče kaj reči,
zberejo skupaj se stari in mladi,
na Gori imamo kot nekdaj se radi.

Domača vasica, pozdravljamo te!
Pod večer vsak dan k tebi vračamo se.
Majhna so prav vsa bogastva sveta,
ti si največje, tu smo doma ...

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine GORA Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina, tel., fax: (05)36-49-023
e-mail: info@drustvo-gora.si, www.drustvo-gora.si

Uredniški odbor: Franc Černigoj, Alenka Tratnik, Iztok Velikonja, Rajko Velikonja, Edo Pelicon
Glavna in tehnična urednica: Alenka Tratnik
Odgovorni urednik: Rajko Velikonja
Lektor: Franc Černigoj
Realizacija: GK Grafika
Naklada: 500 izvodov
Oblikovanje logotipa društva Gora: Silva Karim
Fotografija na naslovnici: Franc Černigoj
Fotografija na zadnji strani: Bojan Bizjak

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana